

אשיחה בהקדן

פְּרִשֶׁת חֻקֹת

שיחות מפי
הרב אורן נזרית שליט"א

טמאת פהגנים, ובקורם בקברי צדיקים

בהלכה

אשיחה בהקיץ

בהלכה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיך (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה
במייל toraoren@gmail.com

שיחות מפי הרב אורן נזרית שליט"א

טמאת פהגים, ובקורם בקברי צדיקים

ט	'יום שמת רבי בטלה כהנה'	ג	דעת מרן רבנו עובדיה יוסף זיע"א
י	צדיק שמת 'מיתת נשיקה'	ג	האם צדיקים אינם מטמאין?
יא	דברי האחרונים בזה	ד	דעות הראשונים והאחרונים בזה
יא	מסקנת הדברים:	ו	דברי הראב"ד בהתר טמאה בזמן הזה
יב	העדות שנמצאה בספר 'אהבת השם'	ז	דברי הפוסקים האחרונים
יג	הוראת גאון הלכה למעשה	ט	מסקנת ההלכה
יד	מסקנת הדברים	ט	דברי הגאון רבי אשר זליג וויס שליט"א

הלכות טמאת פהגים

כא	מטוס המאהיל על קברים	יד	אסור טמאת פהגים ודין חציצה
כב	כניסה לבית רפואה	טו	כהגים בזמן הזה
כב	טמאת הסט	טז	אברים ועצמות
כב	העלאת ארון במטוס לארץ ישראל	טז	כהן שנקטעה אצבעו
כב	טמאת מתים גויים	טז	טמאת מת בנפל
כג	סוף טמאה לצאת	יז	התרחקות מן הקבר
כג	נשים וקטנים בטמאת פהגים	יז	כניסה לבית הקברות
כג	אשת כהן מעברת	יז	כלי מתכות שנטמאו במת
כד	טמאה לשבעת הקרובים	יח	טמאת ארץ העמים
כד	כהנת בטמאת ז' קרובים	יט	נגיעה במת - כסגלה לרפואה
כד	חסרון אבר בז' קרובים	יט	בית שמצוי בו גוסס
כה	כהן שקרוביו מחללי שבת בפרהסיא	יט	טמאה במקום 'כבוד הבריות'
כה	להטמא למתים אחרים	יט	טמאה במקום 'בטול תורה'
כה	שומרת יבם שמתה	כ	חלון שיש בו סורגים
כה	מת מצוה	כ	סתימת חלון בשבת מפני הטמאה
כה	נשיא שמת	כ	רכבת הנוסעת על גבי קברים

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

שעור לפרשת חקת

טמאת כהנים, ובקורם בקברי צדיקים

על יסוד מדרש זה חשבו איזה פוסקים למצא הטר לכהן להשתטח על קברי צדיקים, מפני המבאר בו שאין צדיקים מטמאים.

אולם בגמרא אנו מוצאים ראיות שאף צדיקים מטמאים:

א. איתא (ספ"ה, כה, ב) שאותם אנשים שהיו טמאים לנפש אדם, ובאו לשאל ממושה רבנו על הקרבת הפסח - נושאי ארונו של יוסף הצדיק היו, ומי לנו גדול מיוסף הצדיק, ואף על פי כן טמא את נושאיו.

ב. בגמרא (ב"ב נח, א) מספר על רבי בנאה שהיה מצין קברי האבות, ומבאר בפרושי רבותינו הראשונים שהיה מצין מפני הטמאה, כדי להרחיק הכהנים שלא יאהילו על הקברות. כן פרשו רשב"ם, תוספות, פרוש רבנו גרשום מאור הגולה, וכן כתבו הריטב"א והנמוקי יוסף שם, וכן כתב הרי"ף בתשובה (סימו ש"ג) וזו לשונו: ורבי בנאה הוה עסיק בציון מערתא כי היכי דליפרסם מקום טמאה ולא בדולי כהני מינה. וכיוצא בזה איתא בגמרא בבא מציעא (פה, ב) גבי ריש לקיש, דהוי מצין מערתא דרבנן, ופרש רש"י: שלא יכשלו כהנים לעבר עליהן ולהאהיל, שלא תארע תקלה על ידי צדיקים. ומבאר שגם קברי האבות וקברי צדיקים מטמאים באהל.

איברא דהגאון יעב"ץ בהגהותיו לבבא מציעא (שם) כתב: נראה לי דלא מפני הטמאה עשה זאת, שאי הכי מאי שנא מערתא דרבנן, אדרבא דשאר אינשי הנה צריך יותרא אלא שהיה ריש לקיש מצין הקברים כי היכי

בסיעתא דשמיא, פרשתנו - פרשת חקת - פותחת (במדבר יט, ב): "זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה", וברש"י (במדבר כ, א): "למה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה אדמה, לומר לה מה קרבתות מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת".

בשעור זה נעסק בנושא 'טמאת כהנים' באפן כללי, ומראש מקדם נפנה מבט לנושא שנדון רבות בספרי הפוסקים - **האם מתר לכהנים לבקר בקברי צדיקים.**

דעת מרן רבנו עובדיה יוסף זיע"א

שאלה זו, כבר נשאל מרן מופת הדור רבנו עובדיה יוסף זיע"א, בשו"ת 'חתוה דעת' (ח"ד סימו נח), וכדרכו בקדש - השיב בהרחבה כי ה' הטובה עליו, דלה דלה לנו מבארות הש"ס והפוסקים, לא היתה קרילה אשר שגבה ממנו, ואנו הקטנים - נאחז בשולי גלימתו ואדרתו הרחבה, ונצאה בעקבותיו:

האם צדיקים אינם מטמאין?

איתא במדרש משלי (פרשה ט): "שכשנהרג רבי עקיבא על ידי מלכות הרשעה, נטפל בקבורתו אליהו הנביא זכור לטוב, והיה נושאו על כתפיו, יחד עם רבי יהושע הגרסי תלמידו של רבי עקיבא, שאל רבי יהושע הגרסי את אליהו, והלא כהן מר, ואסור לכהן ליטמא למת? אמר לו אליהו, חייך רבי יהושע, שאין טמאה בתלמידי חכמים ולא בתלמידיהם".

א. ותוף הדברים כתב היעב"ץ דאולי יש לדחות ראיה זו, דדילמא שאר אינשי היו מציינים מקום קבורתם במצבות, מה שאין כן רבנן, כדאמר רשב"ג (שקלים פ"ב ה"ה) אין עושין נפשות (מצבות) לצדיקים דבריהם הם זכרונם. ועל

דלידעו אינשי ואתו לצלויי על קברם, ומודעי להו כל צרה שלא תבוא על הצבור. והינו נמי דרבי בנאה דהוה מצינו קברי האבות, בבבא בתרא (נח ע"א), שקברי צדיקים כמו האבות בודאי שאינם מטמאים, אלא נפקא מינה כדאמרו, וכמו שאמרו בסוטה (לד, ב) גבי כלב שהשתטח על קברי האבות.

וכן דעת רבי אשתורי הפרחי בספרו 'כפתור ופרח' (פרק י"א) שבדברו במעלת ההשתטחות על קברי צדיקים, הביא מעשה רבי בנאה וריש לקיש, הרי שגם הוא למד מטעם צלויי ולא מטעם טמאה. ומכל מקום פרוש רבותינו הראשונים עקר.

ג. בגמרא (סנהדרין לט, א): אלהיכם כהן הוא, כשקבר את משה במה טבל? מבאר מכל זה שגם הצדיקים מטמאים.

דעות הראשונים והאחרונים בזה

וכדי לישוב דברי המדרש שהבאנו, שתרץ אליהו הנביא את הטמאותו לרבי עקיבא, בכך שאף על פי שהוא כהן - צדיקים אינם מטמאין, כתבו התוספות בבא מציעא (קיד, א) שעקר טעמו של אליהו הנביא שנטמא לרבי עקיבא, לפי שהיה מת מצוה שאין לו קוברים, שהרוגי מלכות לא היו נתנים לקבורה, ולכן מתר לו להטמא ולטפל בקבורתו. ובכלל - הרי אליהו הנביא אינו כהן, וכמבאר בפרוש בתנא דבי אליהו, שאמר להם לחכמי ישראל, איני אלא מזרעה של רחל, משבט בנימין, אם כן לא היה כהן, ורק נתפנו לדחות בדברים את רבי יהושע הגרסי, לפי סגנון שאלתו, ומפני כבודו של רבי עקיבא ענה זאת בהפלגת דברים. אבל להלכה - ודאי שאין הדין כן.

וכן דעת רבנו אברהם ב"ר יצחק מנרבונה בספר האשכול חלק ב' (סוף עמוד קע"ד): ואמרו

בפרק הנושא (כתבות ק"ג ע"ב) יום שמת רבי בטלה כהנה, משום שנשיא היה, אבל לרבו אפלו מבהק, או לצדיק בעלמא, אינו מטמא, שאם לא כן מאי רבותא דרבי שאמרנו שבאותו יום בטלה כהנה, הרי בכל צדיקים לעולם הדין כן. ומה שאמרו במדרש כשקבר אליהו לרבי עקיבא ואמר לו לרבי יהושע הגרסי אין טמאה בתלמידי חכמים, אין סומכים על הלכות שבמדרשים אם לא שנראה שנתקבלו לבעלי התלמוד. וכן דעת הריטב"א בחדושו למגלה (ג, ב). וכן כתב המאירי (יבמות סא, ב). וכן פסק בשו"ת מהרי"ל (סימן ק"ג).

ואמנם מצינו בין הראשונים את הרמב"ן בחדושו לייבמות (סא, ב) שסובר מכח מעשה רב של אליהו, שבהכרח אין צדיקים מטמאים, ולא יתכן לומר כדברי רבנו תם שאליהו היה דוחהו בדברים שאינם אמת, שאם כן היה נותן מכשול לפני עור, ומורה בתורה שלא כהלכה. וראה עוד בדברי הרמב"ן (פרשת חקת): "וטעם טמאת המת, בעטיו של נחש, כי הנפטרים בנשיקה לא יטמאו מן הדין, והוא שאמרו צדיקים אינו מטמאין". וכן כתב בספר החנוף (מצוה רסג), ובחדושי הרשב"א (יבמות שם). והביא דבריהם הגאון חיד"א בספר פני דוד (פרשת בשלח ד"ה ויקח משה).

אולם אין כן דעת הגאון בעל הפלאה בספרו פנים פות (פרשת חקת), שמכח הקשיות שהזכרנו לעיל - הוכיח שצדיקים מטמאין, ועל פי זה באר המקרא (במדבר יט יד): "זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים", שאף הצדיק אשר 'מת באהל' - מתוך עסק התורה, ובהכרח שאין מיתתו על ידי מלאך המות (דכאשר אדם עוסק בתורה אין למלאך המות רשות לטל את נשמתו, כמבאר אודות פטירתו של דוד המלך ע"ה (שבת ל, א)), אלא

כל פנים רש"י תרץ קשיא זו, דצינו דוקא מערתא דרבנו, שלא תבוא תקלה על ידי צדיקים. ועי' כפתור ופרח (פי"א) שדיק דרב בנאה היה מצינו מערתא סתם, וריש לקיש - מערתא דרבנו. ואולי כל אחד ציו מטעם אחר, ודו"ק.

מיתת נשיקה - על אף כן "כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים", ויש בו טמאה.

וכמו כן, הגאון רבי יצחק הכהן - המהרי"ך - בשו"ת בתי כהנה (ח"א סימן כג), הביא הראיות מהתלמוד שלנו להחמיר בזה, ולא הונח לו מנהג המקלים להשתטח על קברות הצדיקים. והוסיף שאפילו לדברי הרמב"ן, לכאורה יש לומר שלא התיר לכהן להטמא לצדיקים אלא בשעת קבורה, כאותו מעשה של אליהו עם רבי עקיבא, וכמו שכתבו התוספות (כתבות קג, ב) על דברי הגמרא: "אותו היום שמת רבי בטלה קדשה" - והרב רבי חיים כהן היה אומר: אלמלי הייתי כשנפטר רבנו תם הייתי מטמא לו, דהאי בטלה קדשה דקאמר הכא הינו קדשת כהנה, וכן מוכח מדקאמר אותו היום משמע אותו היום דוקא ותו לא", [ובאר מרן הבית יוסף יורה דעה (סימן שע"ד), שסובר רבנו חיים שלא רק לנשיא מתר היה ליטמא ולטפל בקבורתו, אלא לכל גדול הדור]. וגם מדברי התוספות ורבנו חיים כהן נראה שכל ההתר הוא דוקא בשעת קבורה ותו לא. וכן יש להסביר דעת הרמב"ן הנ"ל, אבל לבקר בקברות הצדיקים אפשר שגם הרמב"ן יודה לאסור. כן כתב בשו"ת בתי כהנה שם.

והוסיף ה'בתי כהנה' שם: מכל מקום, קצת נסמכו הפהנים במנהג זה (להשתטח על קברי צדיקים) מההיא דאמרינו (ברכות יט, ב): "תא שמע, דאמר רבי אלעזר בר צדוק מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל (רש"י) - הרי לכבוד הבריות עוברים על נפש לא יטמא, דהא רבי אלעזר בר צדוק כהן הוה) וכו' כדרבא, דאמר רבא: דבר תורה, אהל, כל שיש בו חלל טפח - חוצץ בפני הטמאה, ושאינו בו חלל טפח - אינו חוצץ בפני הטמאה, ורב ארונות יש בהן חלל טפח, וגזרו על שיש בהן משום שאין בהן, ומשום כבוד מלכים

לא גזרו בהו רבנן". ואם כן כיון דרב ארונות יש בהם טפח אין כאן טמאה, ולהשתטח על קברי הצדיקים לא גזרינו, ועלה קא סמכי, דזהו כבודם כי רצו את אבניהם וכו'.

וסוף דבר העלה שאין זה כדאי להקל מג' טעמי:

א. מאחר כי לא פרש בש"ס או בספרי הפוסקים שיש בזה מצוה או כבוד חכמים.
 ב. ומה גם דאיכא לדחויי הואיל וצדיקים הם - נקברים בארעא סמיכתא מבית ומחוץ מלמעלה ומלמטה בלי הפסק ודבר החוצץ בינם לעפר ארץ, דהכי עדיף טפי, וכבר כתב הרמב"ן ז"ל בספר 'תורת האדם' בענין קבורה דעדיף על הקרקע בלא ארונות, וכן מטין דברי הרמב"ם ז"ל (אבל ד, ד): וחופרין מערות וכו' ומחזירין העפר והאבנים על פניו ויש להם לקבר בארונות של עץ וכו'. משמע דעקר הדבר בלא ארון וכו' וההיא דפרק מי שמתו - על גבי ארונות קאמר. אמנם כל דלא ידעינו שהיה בארון וכו' הא ודאי אין לזלזל אפילו במצוה מפרסמת ואין בזה סמך להקל.

ג. אפילו נימא דודאי נקברים בארונות - כיון דצדיקים הללו רבות בשנים אין ספק שנקברו הלוחות ונגעשו עפר, ואין חלל טפח חוצץ, והוי כקבר סתום. וההיא דמדלגין וכו' קים לו שלא היה להם זמן רב, אבל בגדון דידן שהדעת נוטה כדאמרו, מאן גבר למעבד עובדא באסור תורה, ואפלו באסורא דרבנן.

וכן העלה הגאון רבי שמואל גרמיזאן בשו"ת משפטי צדק (סימן ע"ו), שאסור לכהן להשתטח על קברי הצדיקים, שגם צדיקים מטמאים באהל, וכדמוכח בסכה (כ"ה ע"ב), נושאי ארונו של יוסף היו, וכן בסנהדרין (ל"ט ע"א). וכן יש להוכיח ממה שאמרו בכתבות (ק"ג ע"ב), אותו יום שמת רבי בטלה קדשת כהנה, ומוכח שרק בפטירתו התר להטמאות אליו,

משמע שצדיקים מטמאין. וכן משמע בתוספות שם.

וכן פסק הגאון רבי יעקב חאגיז בשו"ת הלכות קטנות חלק א' (סימן קע"ז). וכתב, שחלילה לזרע קדש של אהרן הכהן להשתטח על קברות הצדיקים.

דברי הראב"ד בהתר טמאה בזמן הזה

והנה, לכאורה יש למצא פתח להתיר בזמן הזה לכהנים להשתטח על קברי צדיקים, מדברי הראב"ד (בהשגות נזירות ה, טו), שהואיל והכהנים בזמן הזה טמאי מתים הם, אין עליהם יותר חיוב טמאה, דליכא איסורא לכהן שנטמא לשוב ולהטמא. והמשנה למלך (סוף פרק ג' מהלכות אבל) הבין בדעת הראב"ד שאין אסור כלל מן התורה בזמן הזה לכהן ליטמא. וכן כתב הישועות יעקב (או"ח שמג סק"ב). ובשו"ת הגאון רבי עקיבא איגר (מהדורא תנינא סימן י"ח).

אולם בשו"ת סמא דחיי (חלק יורה דעה סוף סימן כ') כתב, שאין לסמוך על סברת הראב"ד כלל, כיון שרוב חכמי ארץ ישראל חלוקים עליו, הרמב"ם ורובנו תם והרא"ש (בהלכות טמאת כהנים סימן ו'), ורובנו אליעזר ממיץ בספר יראים (סימן שי"א). ועוד.

והגאון בעל 'נודע ביהודה' בדגול מרובה (י"ד סימן שע"ב) בתחלה כתב דהמקל לסמוך על הראב"ד אין מוחין בידו, ושוב חזר וכתב: "אמר יחזקאל, מה שכתבתי כן, נמשכתי אחר דברי המשנה למלך, דלדעתו סובר הראב"ד שאין אסור כלל לכהן שכבר נטמא לטמא עצמו, אבל עכשו נתתי אל לבי שאולי לא אמרה הראב"ד אלא לעגן חיוב מלקות, אבל לעגן אסור אולי אפלו אסור תורה מודה וכו' ולכן הדרנא בי..."

וכן העלה החתם סופר (בחלק יורה דעה סימן של"ט), והוסיף שבימי צעירותו, בשנת תקמ"ג, בהיותו יוצק מים על ידי מורו חסיד שבכהנה

הגאון רבי נתן אדלר ז"ל, עבר יחד עמו דרך פראג, ושם בקרו אצל רב העיר הגאון בעל 'נודע ביהודה' זצ"ל, והיה פלפולם בדברי הראב"ד, הנודע ביהודה הראה להגר"ג אדלר זצ"ל את אשר כתב על גליונו, להסתמך על סברת הראב"ד להתרא, ושגי הגאונים פלפלו בעגן, בעוד החתם סופר' היה מוציא ומביא הדברים ביניהם. ולאחר אותו משא ומתן, נוכח החתם סופר' שהגאון נודע ביהודה חזר בו, והוסיף על הגליון את הפסקא: אמר יחזקאל וכו'. וכתב החת"ס שאחרי זה כמו שלשים שנים, מצא שכן כתב הראב"ד עצמו להדיא בשו"ת תמים דעים (ס"י רל"ו) דאסוריה מן התורה.

והנה כתב הסמ"ג (עשין רלא): "מצאתי בשם רבנו יעקב (רבנו תם) (עי' שביעות יז, א תד"ה נזיר) שבזמן הזה כהן המטמא בבית הקברות אינו לוקה, ומביא ראיה מדתנינא במסכת שמחות (פ"ד הל' טו, טז ע"ש) הרי שקבר את מתו וכא מת אחר כל זמן שעוסק בבית הקברות יכול לעסק בו, פרש מן הקבר אם חזר וקברו לוקה דברי רבי עקיבא, רבי טרפון אומר כל היום אינו לוקה מפני שאינו מרבה עליו ימי טמאה, ובהלכות גדולות פוסק כרבי טרפון ואם כן בזמן הזה מה מרבה טמאה יש, כיון שמי חטאת אינם נוהגות."

וכתב בשו"ת מהר"ץ חיות (סימן כ"ג) שמלשון הסמ"ג מוכח דלא כמסקנת ה'דגול מרובה', ואין אסור תורה כלל לכהן להטמא, שכתב דבזמן הזה כהן המטמא אינו לוקה, ולכאורה הרי בלאו הכי אין מלקות בזמן הזה, מאחר שאין לנו בית דין סמוכין, משמע שסובר שבזמן הזה מתר לגמרי.

אולם - מעיר מרן מופת הדור זיע"א - הערתו לא קשה מדי, דנפקא מינה לעגן פסול לעדות, שאינו נפסל אלא בעברה שיש עליה מלקות (כמבאר בחו"מ לד, ב), וכיוצא בזה כתב הש"ך ב'יורה דעה' (סוף סימן ט"ז).

וכן העלה בשו"ת זית רענן חלק ב' (חלק יורה דעה סימן כ"ו), שאסור לכהן לבקר בקבר רחל ובשאר קברי הצדיקים, ואלו שתלו את עצמם להתר בדברי אליהו הנביא שאמר אין צדיקים מטמאים - לא צדקו בזה, שכן הדבר פשוט שלא אמר כן אלא בשעת קבורת הצדיק ממש, וכמו שמצאנו שהכל מטמאים לנשיא, וכמבאר בתוספות (כתבות קג, ב), אבל לאחר קבורה הדבר ברור לאסור, ואין להתיר על פי דברי הראב"ד שבזמן הזה אין הכהנים חיבים על טמאת מת, שכבר כתב הדגול מרובה (סימן שע"ב), שמודה הראב"ד שיש בזה אסור מן התורה. והרי הלכה רוחת שגם בזמן הזה אין הכהן מטמא להשיב אבדה הנמצאת בבית הקברות.

דברי הפוסקים האחרונים

גם הגאון רבי ישראל משקלוב בספר פאת השלחן (סימן ב' סעיף ט"ז) כתב, שיש למנוע מנהג איזה כהנים שהולכים להשתטח על קברות הצדיקים בטענה שאין צדיקים מטמאים, וטעות הוא בידם, וכמבאר בספר (כה, ב) נושאי ארונו של יוסף היו. ובבא בתרא (נח, א) רבי בנאה היה מצוין מקום קברי האבות במערת המכפלה, כדי שלא יטמאו הכהנים בעברם שם.

וכן העלה הגאון מהר"ש קלוגר בשו"ת 'טוב טעם ודעת' (מהדורא תליתאי חלק ב' חלק יורה דעה סימן רל"א) שדברי אליהו שאין צדיקים מטמאים, הינו בשעת קבורה ולא לאחר מכן, ובזמן הזה אין לנו להתיר אפלו קדם קבורה, ומכיון שרוב הפוסקים אוסרים בזה, וכן מוכח מהש"ס כדבריהם, לפיכך הדבר ברור שכהן המטמא בקברי הצדיקים הרי הוא מחלל קדשת כהנתו, ואין עליו תורת כהן. וישתקע הדבר ולא יעשה כן בישראל.

וכן כתב הגאון בעל 'חכמת אדם' בהקדמה לספרו 'שערי צדק', כי מה שנשמע מאז שכהנים נכנסים למערות קברי הצדיקים, באמרם שקברי צדיקים אינם מטמאים, הוא טעות ומכשול גדול, שהרי בספר (כה, ב) אמרינו נושאי ארונו של יוסף היו, ומי לנו גדול מיוסף, ואדרבה לפי חבתו טמאתו. וכן מצינו בבבא בתרא (נח, א) רבי בנאה הוה מצוין מערתא דאבות. והא דאמרינו בכתבות (קג, ב) ביום שמת רבי בטלה כהנה, הינו דוקא בשעת קבורה דחשיב כמת מצוה. ומה שנמצא הגהה בזהר שאין הצדיקים מטמאים - הוא שבוש שהכנס על ידי עמי הארץ. וכל בית דין חיבים להפריש הכהנים מלהטמא, ולא יזידון עוד.

וכן פסק בקצור שלחן ערוך (סימן ר"ב סעיף י"ד): ונשטעות הוא ביד כהנים הדיוטות שנוהגים ללכת על קברי הצדיקים באמרם שאין קברי הצדיקים מטמאים, וצריכים למחות בידם. וכן כתב האדמו"ר הגאון רבי יחזקאל משינאוהו בסוף ספר דברי יחזקאל, שהמקלים בזה טועים הם, וחלילה להקל באסור תורה. וכן כתב הרב הגאון רבי יעקב זריהן אב"ד טבריה בשו"ת בכורי יעקב (סימן כ'), שהכהנים המקלים בזה אין להם שום צד התר כלל.

ואמנם הגאון ממונקאטש בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סימן כד) העלה להקל מטעם ספק ספיקא, ספק אם קברי צדיקים מטמאין או אינם מטמאין, ואפלו תמצי לומר שמטמאין - ספק אם הלכה כראב"ד דכהן שכבר נטמא בטמאת מת שוב אין עליו אסור להטמא. וכן כתב הגאון מהר"ש"א אלפנדרוי בשו"ת הסבא קדישא (חלק יורה דעה סימן כ"ג), ללמד זכות על המקלים בזה, מכל מקום נראה שהעקר למעשה שאין להורות התר בזה, וכדעת רב הפוסקים.

ב. עיו לקמן דברי הפאת השלחן בארץ בענין הגהת הזהר.

והנשמה אינה יכולה לסבלו, ופורחת מן הגוף, וג' טפים הללו הם הסבה לטמאת מת. ב. איתא בזהר הקדוש, שלאחר צאת הנשמה, החיצונים נדבקים בגוף, ואף זו סבה לטמאה.

והנה חלל חרב הנהרג בידי אדם - הרי מת שלא על ידי מלאך המות, ממילא לא שיך בו טעם הא', ובהכרח כל טמאתו נובעת מטעם הב' של הדבקות החיצונים, אלא דכל זה באדם רגיל, אולם צדיק - שזכר גופו וקדשו, לא שיך בו האי טעמא, דאין החיצונים מתדבקים בו. אשר על כן צדיק נהרג - דין הוא שלא יטמא, דלא שיך בו ב' הטעמים הנ"ל, ולכן נטמא אליהו הנביא לרבי עקיבא, מה שאין כן יוסף הצדיק שמת מיתה טבעית על ידי מלאך המות, ודאי ראוי שיטמא את נושאו, ודברי פי חכם חן.

ועין בשו"ת תירוש ויצהר (ריש סימן ק') שהביא מספר אביר הרועים (דף פ"ז), שבבעת פטירת אדמו"ר בעל שפת אמת זצ"ל, היה שם הגאון רבי אברהם מסוכטשוב בעל אבני גזר, ושאלוהו האם יכולים הפהנים להתעסק בו, משום שאין טמאה בצדיקים, והשיב להם, חס ושלום! וספר שגם כשנפטר חמיו אדמו"ר הגאון רבי מנחם מנדל מקוצק זצ"ל, היו רוצים הפהנים לנהג התר להתעסק בו, והיה שם הגאון בעל חדושי הרי"מ זצ"ל, וצוח ככרוכיא על זה ומחה בידם. וכן פסק הרה"ג ר' עובדיה הדאיה בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ח דף קצב, ב).

[ובחזון עובדיה (אבלות ח"ב עמוד 20) צ"ן עוד לפוסקים האוסרים: שו"ת 'אפרקסתא דעניא' (ח"ג סי' רלו) כתב, שאפלו גבי קברי צדיקים מפרסמים, כל עמודי ההוראה עלו יחד בהספמה שח"ו להקל, והכי נהוג בכל אתר ואתר. וכן בשו"ת 'בצל החכמה' (ח"ב סי' פב) מביא את דברי הפוסקים לאסור, וגם בשו"ת 'דברי יציב' העלה, שעל כל פנים יזהר שלא להקל להטמאות לקברי צדיקים, נגד כל

[והר טענה דספק ספיקא - יש לומר דאין זה בכלל ספק ספיקא, דספק אי קברי צדיקים מטמאין - אין נחשב ספק שקול, דכמעט שאין סמך בראשונים ובפוסקים להניח שאין מטמאין. כן כתב הגאון רבי אשר זליג וויס שליט"א בספרו 'מנחת אשר' (במדבר סי' מט).

אולם יש לעיני בזה, דדעת מרן מופת הדור זיע"א דאמרין ספק ספיקא אף כאשר אחד הספקות איננו שקול, וכמו שהאריך בזה בנו הראשון לציון שליט"א בעין יצחק (ח"ב עמ' שיז).

איבא דמכר שלא צדד מרן בענינו דאיכא ספק ספיקא, יש לומר דלא חש לזה, ונראה לעניות דעתי, דהואיל ורב הראשונים לא סבירא להו להלכה דקברי צדיקים אינם מטמאים, ודברי המדרש במשלי יש להסביר כדעת תוספות, שמפני כבודו של רבי עקיבא אמר כן, או דשעת קבורה שאני, ממילא אנו רואים את דברי רב הראשונים כהכרעה ברורה ואין כאן ספק, ודמי להכרעת מרן השלחן ערוך, דאין עושים נגדו ספק ספיקא, אחרי שיש לנו את ההכרעה בדבר.

ואם תאמר, דלהלכה עבדינו ספק ספיקא נגד מרן, היכא דהכריע בכל ספק לבדו, [ורק היכא דהוא עצמו לא חש לספק ספיקא לא עבדינו] עין עין יצחק ח"ב עמ' שיז, יש לתרץ דבספק זה אם קברי צדיקים מטמאים לא הכריע מרן כלל, והוי כדבר פשוט שלא מטמאים, וכדעה יחידאה דלא חיישינו לה, כמבאר שם עמוד שה.

ועין בשו"ת אבני גזר (חלק יורה דעה סימן תס"ז אות י"ז) שכתב תרוץ נפלא להשוות דברי אליהו הנביא 'צדיקים אינם מטמאין', עם הקשיות שהזכרנו מארוננו של יוסף ורבי בנאה, על פי מה שיסד דכל ההתר להטמא הוא דוקא לצדיק נהרג, ובאור הענין דאיכא ב' טעמים לטמאת מת: א. כתב מהרח"ו, שמלאך המות נותן באדם ג' טפי מרה,

דאין צדיקים מטמאין במת, וכך כתב שם לפרש בהגהות הרש"ש, וכן כתב ב'אגרא דכלה' לבעל 'בני יששכר' (בפרשת בהעלותך), וכתב דכן נהגו בארץ ישראל שכהנים מטמאין לקברי צדיקים.

אך באמת חזינו בכל רבותינו הראשונים פרשו שם דאין זה משום שאין צדיקים מטמאין, אלא דמשום כבוד הנשיא שכלם יתעסקו בקבורתו ובכבודו - עשוהו כמת מצוה שמתר לכהנים לטמאות לו, וכמבאר בדברי הריטב"א והר"ן שם. וכך הוא נמי ברמב"ם (אבל ג. י): "נשיא שמת הכל מטמאין לו, אפלו כהנים, עשאוהו כמת מצוה לכל מפני שהכל חיבין בכבודו, וכן הכל אונגין עליו". הרי דמתר לכהו לטמא עצמו לנשיא ישראל, ולא משום שאין הצדיק מטמא.

והבית יוסף והב"ח (י"ד שע"ד) בארו שחלק רבנו חיים כהן עם בעלי התוספות, אם גדול הדור דינו כנשיא בזה, וגם משום כבודו התירו טמאת כהנים, וזו דעת רבנו חיים כהן שאחזי כהתר להטמא לכבודו של רבנו תם, או שמה לא אמרו כן אלא משום כבוד הנשיא ולא משום כבוד התורה. ולפי זה אין כלל ראיה דצדיקים אינם מטמאין, ואדרבא מוכח מזה דגם רבנו הקדוש היה בו טמאת מת אלא שהתירו לכהנים לטמאות לו משום כבוד הנשיא, אך לא התירו אלא ביום מותו ושעת קבורתו, וכמו שאמרו 'אותו היום בטלה קדשה', ובירושלמי אמרו 'אין כהנה היום' אבל בודאי אין מזה התר לכהנים להשתטח על קברי צדיקים.

ולכאורה תמיהה גדולה על הרש"ש וה'אגרא דכלה' שלא ראו כל דברי הראשונים הנ"ל. אמנם גם לדרך יש בית אב בספר 'כד הקמח' לרבנו בחיי (סוף שער אהבת ה') דבטלה קדשה משום שרבי מת בנשיקה ולא היה

המפרשים ראשונים ואחרונים, שפסקו הלכה ברורה ללא פקפוק, לאסור לכהנים ללכת לקברי צדיקים. גם בספר 'ארץ חיים' (סתהון, יורה דעה שעב) כתב, שמצא תשובה כתב יד למהר"ם מונסון, שהאריך לאסור כניסת כהנים למערות קברות צדיקים.

מסקנת ההלכה

לפיכך מצוה להוכיח לכהנים החרדים לדבר ה' באמירה נעימה לכל יכניסו עצמם בספק אסור טמאה דאורייתא, ולחלל קדשת כהונתם. ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב.

דברי הגאון רבי אשר זליג וויס שליט"א

הגאון רבי אשר זליג וויס שליט"א, בספרו 'מנחת אשר' (במדבר סי' מט), עסק גם כן בענין זה, ואף הוא מסיק להלכה פדעת מרן מופת הדור שאין להתיר לכהנים להשתטח על קברי צדיקים, ואלו דבריו:

'יום שמת רבי בטלה כהנה'

בגמרא (כתבות קג. ב) במעשה דאשכבתיה דרבי איתא: "אותו היום בטלה קדשה", ובתוספות שם מצינו ב' פרושים: א. ביום מיתת רבי בטלה קדשה מן העולם, שלא הניח כמותו קדוש וטהור, ומשום כך נקרא 'רבנו הקדוש', וכונת חז"ל על דרך שאמרו בסוף מסכת סוטה משמת רבי בטלה ענוה וכדומה. ב. פרושו של רבנו חיים כהן, שפרש שבו ביום בטלה קדשת כהנה, שהכהנים נהגו התר בעצמם להתעסק בו ולהטמא לגופו הטהור של רבנו הקדוש. ואמר שאלו היה נוכח בשעת מיתתו של רבנו תם - היה מטמא לו.

ובאמת כן היא הגרסא בירושלמי (ברכות פ"ג ה"א): "כד דמך ר' יודן נשיאה אכריז ר' ינאי ומר אין כהנה היום", ולכאורה משמע מזה

ג. ונראה דאזיל לשיטתו, גבי הא דאמרינו (ב"מ פה. ב) דרבי בנאה הוי מצו מערתא דרבנו, ופרש הרש"ש שם שאינו מפני הטמאה, אלא כדי שיוכלו להתפלל על קבריהם, וכדעת היעב"ץ שהזכרנו לעיל.

מטמא באהל. ופשוט דאין לדון מזה להתיר כניסת כהנים לקברי צדיקים.

צדיק שמת מיתת נשיקה

אמנם רבים מן הראשונים הוכיחו ממדרש משלי (שהזכרנו לעיל) גבי אליהו הנביא שנטמא לרבי עקיבא דבאמת אין טמאה בצדיקים. כן דעת הרמב"ן בפרושו על התורה בפרשת חקת וטעם טמאת המת, בעטיו של נחש, כי הנפטרים בנשיקה לא יטמאו מן הדין, והוא שאמרו צדיקים אינן מטמאין. וכן הוא בספר החנוף (מצוה רס"ג) וברבנו בחיי בפרשת אמר.

אולם גם מדבריהם מבאר דאין הדברים אמורים בכל צדיק, אלא במי שמת מיתת נשיקה שאין מיתתו על ידי מלאך המות, ולכן אין בו טמאת מת, עין בדבריהם. וממילא עדן אין סמך מדברי המדרש להתיר לכהנים להטמאות לקברי צדיקים, דמי יגלה עפר מעינינו לדעת איזה צדיק מת מיתת נשיקה, והלא הנספרות לה' אלקינו ובהדי כבשי דרחמנא למה לן.

והנה, מצינו בזהר הקדוש סמך לסברת הראשונים הנ"ל, וזו לשונו: (וישלח דף קסט, א): "רבי אלעזר אמר: כל מאן דאשתדל באורייתא לשמה, לאו מיתתיה על ידי דיצר הרע, דהוא נחש והוא מלאכא דמותא, אלא מיתתהון בנשיקה דכתיב (שיר א') ישקני מנשיקות פיהו... ובגין כך צדיקיא דמשתדלי באורייתא לא מסתאבי גופא דלהון, אלא הוא דכי, כגון אליהו בבי קברי דאשכחוהו רבנן ושאלו ליה: ולאו כהן הוא מר? אמר לון: צדיקיא לא מסאבי במיתתהון, כמה דתנינן 'ביום שמת רבי בטלה כהנה' כלומר דאתעסקו ביה, דלא שרא עליהו רוח מסאבא."

[רבי אלעזר אמר: כל מי שמשתדל בתורה לשמה, אין מיתתו על ידי יצר הרע, שהוא

נחש והוא מלאך המות, אלא מיתתו בנשיקה וכו' ולכן צדיקים המשתדלים בתורה לא נטמא גופם, אלא הוא טהור, כגון אליהו בבית הקברות, שמצאוהו חכמים ושאלו לו: ולא כהן הוא מר? אמר להם: צדיקים לא מטמאים במיתתם, כמו שלמדנו: 'ביום שמת רבי בטלה כהנה', כלומר שהתעסקו בו [כהנים], שלא שרתה עליו רוח טמאה.]

מבאר שאין צדיקים מטמאין, ואף הביא הזהר ראיה ממעשה הטמאות אליהו, ומכך שכשמת רבי בטלה כהנה.

אכן, תלמיד הגר"א רבי ישראל משקלוב זצ"ל (פאת השלחן הלכות א"י פ"ב סי' יח), כתב דברים כדורבנות ביחס לקטע זהר זה: "וטענות העולם בא משבושא דעיילא בגרסת הזהר פרשת וישלח, רבי אלעזר אמר וכו' ונפר לכל מעין דטעות סופר הוא, דרבי אלעזר (בו רשב"י) לא יאמר על רבי עגנון זה, דהא כשמת רבי אלעזר שלח רבי לדבר באשתו (ב"מ פד, ב), הרי דרבי אלעזר מת קדם רבי. ועוד וכו' ושבושא הוא, דצריך להיות: לאו מיתתיה על ידי דיצר הרע דלא שריא עליה רוח מסאבא... וכל הגליון מאיזה תלמיד הוא, וכן מצאתי בספר 'זהרי חמה' וברור הוא כשמש דאסור לילך לכהן על קברי הצדיקים."

ובספר 'שער החצר' הביא דברי 'פאת השלחן', וכתב להשיג עליו, דודאי לא כתב הרב זהרי חמה שאילו דברי 'איזה תלמיד', אלא מקורם מדברי מסדר ספר הזהר, שחי ופעל בתקופת הגאונים: "לא הבינותי, דהא לשון 'זהרי חמה' קרי בחיל וכן אמר: 'כמה דתנינן' - אינם דברי רבי אלעזר, כי קדם נפטר רבי אלעזר, שאחר פטירת רבי אלעזר שלח רבי לאשתו שתנשא לו ואמרה לו כלי שנשתמש בו קדש וכו', אלא הם דברי מחבר הספר בימי הגאונים או חכמים אחרים, שחברו כל המימרות יחד שכתב רבי אבא שהיה סופר

בסוף הספר סי' א') אסר בתקוף רב. ועין בשדי חמד (ח"ט עמוד 56) שכתב בזה אריכות נפלאה, ותמצית דבריו שאין יסוד להתר לכהנים להשתטח על קברי צדיקים.

ולעמת זאת יש מן האחרונים שהראו קצת פנים להתר, כגון בשו"ת 'מנחת אלעזר' (מונקאטש) דמשמע מדבריו שהיה מוצא מקום להתיר, לולא שחשש שכל אחד יבנה במה לעצמו, ומי זה שיקום ויאמר שפלוני לאו צדיק הוא. וגם בשו"ת בית שערים (סי' תמ"ח) הראה פנים שחוקות ודן בזה בדיני ספקות, וב'אגרא דכלה' פרשת בהעלותך כתב דהמנהג בארץ ישראל שכהנים הולכים להשתטח על קברות הצדיקים, אך כבר נתבאר שאין מקום להקל בזה כמבאר.

אכן לענין המנהג בארץ ישראל - לא מצינו בזה דבר ברור, והשדי חמד' כהו כרב בארץ ישראל, והאר"י מאד, ולא כתב מנהג בזה. ועין עוד בשו"ת זית רענן (ח"ב סימן כ"ז) שנשאל על ידי הגאון רבי שמואל סלנט רבה של ירושלים אם מתר לכהנים להכנס לאהל בקבר רחל, ושניהם כתבו בזה אסור גמור. ומאידך כתב החיד"א בספרו 'פני דוד' (פרשת בשלח) שהמנהג להקל בזה, וכן בספר טהרת המים (קו' שיערי טהרה אות ט') שהמנהג בארץ ישראל להקל ואין פוצה פה ומצפצף.

מסקנת הדברים:

וכך מסיים הגרא"ז וייס את מאמרו: **מסקנא דמילתא חלילה להתיר לכהנים להשתטח על קברי צדיקים כמבאר.**

דעת הגאון רבי מרדכי אליהו זיע"א

והנה לענין כניסת כהנים לקבר רחל, מצאנו חדוש מעורר ענין בספר 'צ"ץ אליעזר', ותגובה מהראשון לציון הגר"מ אליהו זצ"ל עליו, ונביא את דבריהם בלשונם:

של רשב"י, והם חלקום לפרשיות, כל פרשה בפרשה שלה. והם אמרו משלהם - האי 'כמה דתנינו', וכיוצא בזה יש רבים כזהר, וכולהו מתרצי שם". הרי מבאר מדברי הרב זהרי חמה, שהם מדברי מחבר הספר הזהר הקדוש, ועם שאינם דברי רבי אלעזר - מכל מקום לאו שבושא הוא ח"ו, ואדרבא מדברי הרב זהרי חמה משמע להפך.

ועל כל פנים כבר בארנו למעלה, דגם אם נשמע שצדיק המת בנשיקה אינו מטמא - מאן לימא לן מיהו שזכה למעלה שכזו, ממילא אי אפשר ללמד מכך הלכה למעשה.

[ועדין נימא דלכל הפחות לציון רבי עקיבא בטבריה יתר לכהן להכנס, דהא לדברי הזהר איהו ודאי מת בנשיקה. אכן עין בספר מסעות ארץ ישראל לרבי משה בסולה (עמ' 75) שמציין למסרת שסביב קברו של רבי עקיבא נקברו כ"ד אלף תלמידיו שמתו מפסח ועד עצרת, ויתכן שקברי אלו מטמאין, וכן שמעתי מהגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א שאין לכהנים להכנס לאזור קבורת רבי עקיבא לפי שקבורים סביבו תלמידיו].

דברי האחרונים בזה

וב'מנחת אשר' (שם) צין לדברי הפוסקים מגדולי הדורות שדברו בענין זה: בפתחי תשובה (סי' שעב סק"ב) הביא משו"ת בתי כהנה שאוסר, וכן בשו"ת טוב טעם ודעת להגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל (ח"ג סי' רלא) האר"י מאד לאסר לכהנים לכנס לאהל על ציון קדשו של מהר"מ מטשרנוביל. ועין אמרי ישר (ח"א סי' ל"ד) להגר"מ אריק שדן באפן עשית האהל על ציון קדשו של האדמו"ר רבי דוד משה מצ'ורטקוב (בנו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א) שלא יטמא באהל, ולא עלה על דעתו להתיר בלאו הכי. וגם הצדיק הקדוש ה'דברי יחזקאל' משינאוהו (תשובה

העדות שנמצאה בספר 'אהבת השם'

כתב הרב 'ציץ אליעזר' (חט"ו סי' סח): כידוע מרבים המה הדיונים בספרי הפוסקים על אודות בקור כהנים על קברי ומערות צדיקים קדמונים ושיקדם מתן תורה ובתוכם על בקור בקבר רחל אמנו, ורבו גם רבו האוסרים, יען וכו' בשו"ת זית רענן (ח"ב י"ד סי' כ"ו) שהו הגאון המחבר והו הגאון הגר"ש סלאנט ז"ל העלו דיש אסור דאורייתא על כהנים לבקר שם בלא שום צד התר. ולאחרונה אסף וברר בזה ידידי הגאון הראשון לציון הרב הראשי הגר"ע יוסף שליט"א (זצ"ל) בספר יתוה דעת ח"ד סי' נ"ח עין שם.

ובזה ברצוני לעורר ולהסב תשומת לב המעינים והחוקרים על אמר מן החדש שמצאתי בזה באחרונה, אמר הנאמר ונפלט כאלו בדרך אגב בשולי גליון של איזה ספר חשוב, אבל תוצאות גדולות לו אם נוכל לאמת את הנאמר ואת הנכתב שם בתורת עדות, והוא זה.

לפני זמן קצר נזדמן לידי לרכש ספר יקר נקרא בשם 'אהבת השם' שמחברו הוא החסיד הנודע וכו' מוהר"ר יצחק אלפיה זצ"ל (נדפס מכ"ק בשנת תשל"ב בפעיה"ק ת"ו). ובעיני בו אחת הנה ואחת הנה בדברים הנפלאים הנאמרים שם, נדהמתי לקרא (שם עמ' קכ"ח) קטע מפליא אודות קבר רחל אמנו, והנני מעתיקו בזה בלשונו המלא:

והנני רושם לך מה שהעיד לי רב רחומאי רבי רפאל ישראל (שירזלי), כי בימי אביו הרב רבי יצחק, והרב רבי יום טוב ישראל, ועוד רב ששיכחתי שמו, כשבנו כתלי בית קבורת רחל אמנו והמצבה הגדולה, וחזקום ותקנום היטב, חששו להם אלו הרבנים הנזכרים משום כניסת הכהנים לשם, ואם קברי הצדיקים מטמאים אם לא ושנויה היא במחלקתם של ראשונים כמלאכים, ולצאת ידי חובת כל הדעות ולהנצל מדין שמים

ולהתיר להם לכהנים כניסתם לשם בלי שום פקפוק ונדנוד מחשש עברה, עשו חלל גדול בתוך הכפה שעל הקבר כדיו וכהלכה, ועל גבי הכפה של החלל הוא בנו להם המצבה הגבוהה הזאת העולה עד החלונות, ומאז ואילך כל הרבנים והחסידים שהם כהנים ומדקדקים על עצמן בכל מין חמרא יתירא נכנסים לשם בלי שום פקפוק, ובאין אמר ובאין דברים, ומזה תדע כי כל תקנות הראשונים כמלאכים כלם היו נעשים על פי הדיו וההלכה, ובכן אל תתחכם עוד לסתר דבריהם ומעשיהם וסיגיהם, כי הם ירדו לעמקה של ההלכה ומאתנו נעלם כל דבר, ולכן רשמתי עדות זו בספר לדעת מה יעשה ישראל וכהניהם, ושלום על כל ישראל ועל רבנו ותלמידיו.

יוצא לנו מהאמור כי לפנינו עדות כפולה ומכפלת, שנכתבה לדורות מרב חסיד ומקבל, המאשר ונותן גושפניקא לעדות שהגד לפניו מפני איש נאמן, המעיד ובא, כי בית דין גדול של רבנים מפורסמים, ומפורטים בשמותיהם תרי מגו תלתא, אשר טפלו בזמנו בהקמת המצבה הגדולה על קבר רחל אמנו, דאגו מראש שהמצבה תקם ותסדר בצורה כזאת שהכהנים אפלו המדקדקים ביותר במצות יוכלו לכנס שם בלי שום פקפוק ונדנוד מחשש עברה. וכעדות נוספת ומחזקת את האמור, מעיד גם זאת, שמאז ואילך שסדר כהאמור: כל הרבנים והחסידים שהם כהנים ומדקדקים על עצמם בכל מין חמרא יתירא נכנסים לשם בלי שום פקפוק ובאין אמר ובאין דברים, ולא עוד אלא שמתוך כך הוא מראה ומוכיח שכל תקנות הראשונים, כמלאכים כלם היו נעשים על פי הדיו וההלכה, ושעל כן אין להתחכם לסתר דבריהם ומעשיהם ומנהגיהם כי הם ירדו לעמקה של ההלכה, ומצהיר מפרשות שלשם מטרה זאת הוא רשם את העדות האמורה בספר כדי לדעת מה יעשה ישראל וכהניהם,

ומוכן שיחיד לא יכול להכריע בזה כעת, וההכרעה על כך יכולה להיות רק במושב זקנים של גדולי תורה ויראה ולאחר שיוסיפו להתחקות על כך בדרכים מקבילים.

הוראת גאון הלכה למעשה

והנה בחלק הבא של השו"ת - חלק טז (סימו יח) הדפיס הגרא"י ולדנברג זצ"ל, תגובה לעדות זו מהראשון לציון והרב הראשי לישראל דאז, הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל, אשר חזק הדברים הלכה למעשה, בגבוי מנהגם של כהנים גדולי ישראל שהיו נכנסים לקבר רחל בלא פקפוק:

"כבר בספרי 'ספר הלכה' (ח"ב עמ' קיב אות כד ובהערה שם) הבאתי עדות זו וסמכותי עליה, כי סמכו עליה גדולי האחרונים, וכן העידו על המקביל האלקי חסידא קדישא ופרישא הרה"ג רבי שאול דוויק הכהן זצ"ל ועל הרה"ג המקביל רבי אפרים הכהן זצ"ל, שהיו נכנסים לשם, וטעמם ונמוקם עמם. וכן אנו מורים לקהל הקדוש הכהנים ששואלים כיצד לנהג, ובפרט שיש לנו עדותו של רבי יצחק אלפיה זצ"ל, שהיה ידוע ומפורסם בצדקותו, וזכה ורבים זכה לערוך תפלות במקומות הקדושים תמידין כסדרו, וכן זכה ותענית הדבור שהוא פרסם התקבל בכל העולם, ובימי השוכבי"ם מקימים תענית דבור בצורה מארגנת וברב עם, והוא כאמור היה מחסידי וצדיקי ירושלים עיה"ק ומשליחי דרבנן ללכת להתפלל במקומות הקדושים בכל עת צרה ומצוקה, ובקי היה בדיני המקומות ובמנהגים, ואם הוא מעיד על זה - ודאי שאפשר לסמוך עליו, וכבר כתבנו לעיל ששמענו על רבנים גדולים שהם היו כהנים ונכנסו לשפך שיח ולהתפלל במקום הזה, ויהי רצון שתפלת רחל אמנו תתקבל במהרה, ונענה יש שכר לפעלתך ויש תקוה לאחריתך וישו בנים לגבולם אמן". אלו דברי הגאון

זאת אומרת שיכירו וידעו מהעדות הנזכרת כי בקבר קבורת רחל אמנו סדרו העניינים על ידי רבנים גדולים בצורה כזאת אשר גם הכהנים מתרים להם בשפי לכנס שם, ואפלו הכהנים המדקדקים על עצמם בכל מין חמרא תירא יכולים ג"כ לכנס שם בלי שום פקפוק ונדנדוד מחשש עברה כל שהיא, כשם שכבר עשו כן מעשה בעצמם הכהנים הרבנים והחסידיים שקדמו להם, בלי שום פקפוק ובאין אמר ודברים, עד כדי כך מחבר הספר הרב החסיד ז"ל תוקע מסמרים בזה וביתד בל ימט באמות הדברים.

לאור האמור נעמדת לפנינו שאלה גדולה ומטרידה, האם עלינו לשקל לפי זה מחדש איך להורות בזה את ההלכה?

מצד אחד - תימא גדולה מאד, איך שידיעה מציאותית חשובה ונחוצה כזאת נעלמה מעיני כל העדה, גם מדור הקודם, שדנו בדבר זה, ורבים אסרו הכניסה לקבר רחל, ואפלו המעוט שדנו להתיר היה זה רק מתוך כניסה במבוא צר ע"י דיוני וצרופי ספקות וספק ספקות דחוקים, ואלו היה להם ידיעה מהאמור הרי היה מוכן לפניהם פתח - התר רחב כפתחו של אולם, וכל הדיונים היו מיתרים?

אולם מאידך, הא גברא רבא חסידא ופרישא קמעיד לפנינו על הדבר הזה בצורה ברורה ובוודאות כזאת שסדר הכל מראש באפן היעיל ביותר שכהנים יוכלו לכנס שם ואפלו המדקדקים עליהם ביותר?

ויתכן על פן לומר שרבים של אלה שדנו מקדם בדבר הזה היה זה לפני שבנו כתלי בית קבורת רחל אמנו ותקנו המצבה הגדולה בצורה האמורה בדרך ובאפן שלא יהא חשש ופקפוק כל שהוא מכניסת הכהנים לשם, ואלו המעוט שהוסיפו לדון על כך לאחר זמן ההקמה הנזכרת רק מהם בלבד היה זה בהעלם דבר? וזה כבר יתכן.

שאפשר להסתמך הלכה למעשה על עדות רבי יצחק אלפיה הנ"ל.

מסקנת הדברים

על כל פנים, כבר הזכרנו שדעת מרן מופת הדור זיע"א ב'יחנה דעת' לאסור בפשטות, ולא חלק בין מערת המכפלה וקבר רחל לשאר קברים, ואמנם מצאנו שהגר"מ אליהו זצ"ל התיר זאת - אבל משמעות דברי הפוסקים באפן כללי לאסור לכהנים להשתטח על כל קברי צדיקים, ואף קבר רחל בכלל, כפי שהזכיר הרב 'ציץ אליעזר' בפתח דבריו, משם הרב 'זית רענן' והגר"ש מסלנט זצ"ל.

לפיכך, כשפעמים אנחנו רואים בקבר הרשב"י במירון, כהנים נעמדים בתוך החלל הסמוך לציון, ומברכים את העם 'ברכת כהנים', הנה נתבאר שלדעת רב הפוסקים אין להתיר בזה, ואדרבא הרבה פוסקים אוזרים שיש בזה אסור תורה. אם כי שראינו כמה שהתירו בזה, אבל מאחר שהכרעת רב הפוסקים לאסור, כן ראוי לנהג הלכה למעשה.

רבי מרדכי אליהו זצ"ל, ונדפסה התשובה שנית בשו"ת 'מאמר מרדכי' (ח"ב סי' לא).

וכמו כן, הורה הגר"מ אליהו זצ"ל למעשה בשו"ת 'הרב הראשי' (סי' קנא): **"ראוי לכהנים להמנע מלהכנס לקברי צדיקים, אף לקבר רחל ומערת המכפלה - מתר להכנס"**.

וכתב הטעם: במערת המכפלה הקברים הם בעמק למטה, ויש תקרה מעליהם והאנשים עומדים על תקרה זו, וכו' בענין קבר רחל אמנו, ועל כן נהגו כהנים להכנס לשם. בשאר קברי צדיקים - הפהנים לא נכנסים, אע"פ שהם אינם בבית קברות אלא במבנה מיוחד, כמו בקבר רבי שמעון בר יוחאי ורבי מאיר בעל הנס.

ואנא מעשה ידענא, שארע עם הגאון רבי שמעון הכהן סקלי שליט"א, ראש בית מדרשו 'בית מוריה', שפעם הזדמן למערת המכפלה יחד עם הראשון לציון הגר"מ אליהו זצ"ל, והיה מהסס אם להכנס, ראה אותו הראשון לציון שהוא מהסס, משך אותו והכניסו פנימה, הגם שהוא כהן, להראות לו

הלכות טמאת כהנים

הפתוחים לאותו בית, כשיש ביניהם חור או חלון שהוא טפח על טפח. ואם סתם את החור - אפלו לא בטלו שהיה שם עולמית, הסתימה חוצצת ומתיר להכנס לחדר אחר. וכל דבר המקבל טמאה אינו חוצץ בפני הטמאה.

אסור טמאת כהנים - מבאר בטור ובשלחן ערוך (יו"ד שעא, א) וברמב"ם (סוף פרק יג מהלכות טמאת מת), וברמ"א שם.

ואיתא בגמרא (ברכות יט, ב): **"אמר רבא: דבר תורה, אהל, כל שיש בו חלל טפח - חוצץ בפני הטמאה, ושאין בו חלל טפח - אינו**

לאחר שעסקנו בדין השתטחות כהנים על קברי צדיקים, נפנה לעסק בהלכות טמאת כהנים באפן כללי, כפי שסדרם מרן מופת הדור והדרו בספרו 'חזון עובדיה' (אבלות ח"ב).

אסור טמאת כהנים ודין חציצה

נאמר בתורה: **'אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו, מכאן שהכהנים מזוהרים שלא להטמא למת. וכשם שאסורים לגעת במת, כך אסורים להכנס תחת האהל שהמת תחתיו, ואפלו הוא גדול הרבה. וכן אסור להכנס לבית אחר או לעליה אחרת**

חוצץ בפני הטמאה", והקשה הפני הושע', דאי מיירי באהל של תורה, הלא הוי האהל מקבל טמאה, כדכתיב והזה על האהל וכו', וקיימא לן: כל דבר המקבל טמאה אינו חוצץ בפני הטמאה. ובתחלה רצה לומר דמיירי באהל של בנין או שאר דברים. ולמסקנה כתב דהך כללא הוא חמרא דרבנן, אבל מן התורה - חוצץ גם דבר המקבל טמאה.

ולפי דבריו ניחא דברי התוספות (ב"ב כ, א) שכתבו דדבר המקבל טמאה מדרבנן - חוצץ מפני הטמאה, ובהכרח דאינהו סבירא להו דהך כללא הוי גזרה מדרבנן, ובמקום 'מקבל טמאה דרבנן' - לא גזרו גזרה לגזרה (שיהא גם מקבל טמאה מדרבנן, וגם לא חוצץ מפני טמאה [דהוא מדרבנן גם במקבל טמאה דאורייתא]).

והנה בשו"ת נודע ביהודה (קמא י"ד צה) נשאל אודות דלת זכוכית אם חוצצת בפני הטמאה, והשיב: כיון שהדלת מחברת לקרקע, כל המחבר לקרקע אינו מקבל טמאה, ועוד דפשוטי כלי זכוכית טהורים, ומעתה ליכא למיחש למידי. ולמה שנתבאר יש לומר עוד, דטמאת כלי זכוכית מדרבנן (כדאיתא בשבת טז, א), וכיון שמון התורה אינה מקבלת טמאה - שפיר חוצצת בפני הטמאה.

מכלל הדברים שממעטים את הטפח, ומונעים את הטמאה - אוכלים פחות מכביצה (אהלות פ"ג מ"ה), וכתב הרמב"ם (טמאת מת טו, ג) דהינו אכלים שלא הכשרו במשקים לקבל טמאה.

הנילון העשוי מנפט, שמקורו בבארות הנמצאים במעבה האדמה - הרי הוא בכלל מה ששינונו (כלים פ"ז הי"ג) כל שהוא מן היס טהור, הלכך אינו מקבל טמאה כלל, ומפני כן אינו בדין כתמים. וממילא אם סתם בו את הטפח הסמוך לאהל המת - חוצץ מפני הטמאה. וכך כתב גם בספר 'שערי טהרה' (שטרן, סי' טז אות ד) בשם הגרי"ש אלישיב

זצ"ל, שאפלו שנמצא נילון ביבשה, מאחר שהוא נעשה מנפט הבא ממעין, דינו כדבר הגדל מן היס שלא מקבל טמאה. וכן דעת הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר זצ"ל (שערי שבט הלוי סי' קצ עמ' קעד), ועוד פוסקים.

הניר - אינו מקבל טמאה, וחוצץ בפני הטמאה, ואין בו דיני טמאת כתמים. כן העלה בשו"ת חתם סופר (ח"ו סימן פא), שאין לניר שלנו דיני טמאת כתמים, מפני שאינו מקבל טמאה, ואפלו שנעשה מכלוי בגדי צמר ופשתן, כיון שנכתש ונטחן היטב ונמס במים - אזי נהפך לפנים חדשות, ופרח מיניה דין צמר ופשתים. ועוד שאין תורת צמר ופשתים אלא על בגד, אבל נירות שהם מיוחדים לכתיבה ולצרכים אחרים, לא שייך זה, לכן אינו מקבל טמאה. וכן דעת האגרות מלשה (ח"ג י"ד סימן נג) שהניר שלנו שהוא דק, ואינו ראוי לכבוס להשתמש בו פעם שנית, בודאי אינו מקבל טמאה, שהרי הוא פקרוע ומשחת, ולא ראוי לשום תשמיש כלל. הלכך הניר חוצץ בפני הטמאה.

כהנים בזמן הזה

אף בזמן הזה שהכהנים טמאי מתים, אסור להם להקל בטמאת מת, וצריכים להזהר בכל דיני טמאת כהנים.

הנה ציננו כבר לעיל את דברי הראב"ד (בהשגות נזירות ה, טו), דהואיל והכהנים בזמן הזה טמאי מתים הם, אין עליהם יותר חיוב טמאה, דליכא איסורא לכהן שנטמא לשוב ולהטמא. וה'דגול מרובה' (י"ד שעב) כתב בשם 'לחם משנה' (נזירות ה, טו) שגם רש"י סובר כהראב"ד וממילא הרוצה לסמוך - אין למחות בידו. וכן הבין המשנה למלך (סוף פרק ג' מהלכות אבל) בדעת הראב"ד שאין אסור כלל מן התורה בזמן הזה לכהן ליטמא. וכן כתב הישועות יעקב (או"ח שמג סק"ב). ובשו"ת הגאון רבי עקיבא איגר (מהדורא תנינא סימן י"ח).

החת"ס שאחרי זה כמו שלשים שנים, מצא שכן כתב הראב"ד עצמו להדיא בשו"ת תמים דעים (ס"י ר"ו) דאסוריה מן התורה.

[אמנם כבר תמהו האחרונים (אבנ"ז י"ד סי' שסו אות ט; פתח האהל דף כג, ב), מה מצא החתם סופר בשו"ת תמים דעים, דשם רק כתיב 'איסורא מיהא אית ביה' ואיכא לפרש איסורא דרבנן, וצ"ע].

ועל כל פנים, כפי שנראה לקמן, כדאי הוא הראב"ד להסתמך עליו כסניף, במקום שיש כמה צדדים נוספים להתר.

אברים ועצמות

אבר שנחתך מאדם חי, אפלו הוא אבר של תינוק בן יומו, מטמא במגע ובמשא ובאהל. וזה דוקא כשהאבר שלם כברייתו, בשר, גידים ועצמות, אבל אבר שאין בו עצמות, כמו לשון, וכליה, אפלו שהם אברים בפני עצמם, הואיל ואין בהם עצם - הרי הם כשאר בשר. ואם היה חסר מן העצם של האבר כלשהו - הרי הוא כשאר בשר. בשר שפרש מן החי טהור, וכן עצם בלי בשר שפרש מן החי גם כן טהור (רמב"ם טמאת מת ב, ג).

כהן שנקטעה אצבעו

כהן שנפצע ונקטעה לו אצבע בר מינו, מתר לו להטמא ולהביא את האצבע הקטועה לבית החולים, על מנת שרופא ממחה יתפר לו אותה בחזרה (ציץ אליעזר חלק יג סימן צ), ואם אינו מוצא רופא ממחה ישראל, אלא רק רופא כהן, מתר לרופא כהן לעשות זאת.

טמאת מת בנפל

נפל - אף על פי שעדין לא התקשרו אבריו בגידים, מטמא במגע במשא ובאהל, כמו אדם גדול בשנים שמת. שונאמר "הנגע במת לכל נפש אדם" (רמב"ם טמאת מת ב, א). ואם הוא

ולאור הדברים כתב הרב שלחן גבוה' (ס"ק כג) שהמנהג בירושלים ושאלוניקי ובכל הערים ששמענו שמעם, שהכהנים קוברים מתייהם בכל אשר ימצא להם, והכהנים נכנסים לבית הקברות, והינו טעמא דכיון והאידיןא אף הכהנים טמאי מתים, ואין לנו אפר פרה להזות על הטמאים, לפיכך אין לכהן להקפיד על כך, דמה לי טמאת ערב מה לי טמאת שבועה.

אולם כבר הזכרנו שבשו"ת סמא דחיי (חלק יורה דעה סוף סימן כ') כתב, שאין לסמוך על סברת הראב"ד כלל, כיון שרב חכמי ארץ ישראל חלוקים עליו, הרמב"ם ורבנו תם והרא"ש (בהלכות טמאת כהנים סימן ו'), ורבנו אליעזר ממייץ בספר יראים (סימן שי"א), ועוד.

ואף ביחס לדעת הראב"ד עצמו - חזר בו לבסוף הדגול מרבבה' (י"ד סימן שע"ב), וכתב: "אמר יחזקאל, מה שכתבתי פו, נמשכתי אחר דברי המשנה למלה, דלדעתו סובר הראב"ד שאין אסור כלל לכהן שכתב נטמא לטמא עצמו, אבל עכשו נתתי אל לבי שאולי לא אמרה הראב"ד אלא לענין חיוב מלקות, אבל לענין אסור אולי אפלו אסור תורה מודה וכו' ולכן הדרנא ביי"..."

והזכרנו לעיל שכן העלה החתם סופר' (בחלק יורה דעה סימן של"ט), והוסיף שבימי צעירותו, בשנת תקמ"ג, בהיותו יוצק מים על ידי מורו חסיד שבפנה הגאון רבי נתן אדלר ז"ל, עבר יחד עמו דרך פראג, ושם בקרו אצל רב העיר הגאון בעל 'נודע ביהודה' זצ"ל, והיה פלפולם בדברי הראב"ד, הנודע ביהודה הראה להגר"ו אדלר זצ"ל את אשר כתב על גליונו, להסתמך על סברת הראב"ד להתרא, ושני הגאונים פלפלו בענין, בעוד החתם סופר' היה מוציא ומביא הדברים ביניהם. ולאחר אותו משא ומתן, נוכח החתם סופר' שהגאון נודע ביהודה חזר בו, והוסיף על הגליון את הפסקא: אמר יחזקאל וכו'. וכתב

בתוך ארבעים יום ליצירתו - אינו בכלל נפל ואינו מטמא (מל"מ שם. וכן בגדה ל, א: המפלת ביום מ' אינה חוששת לולד).

התרחקות מן הקבר

אסור לכהן להתקרב לתוך ארבע אמות של מת או של קבר, אבל אם הקבר מצוי במחיצות גבוהות עשרה טפחים, או שהמת קבור בעמק עשרה טפחים, אזי לא צריך להרחיק אלא ארבעה טפחים. ולכן מתר לכהן לסע במכוננית בכביש שבתוך בית הקברות בין הקברים, אפלו שאינו רחוק מן הקבר ארבע אמות.

הנה הטעם שכהן צריך להתרחק ארבע אמות מן המת ומן הקבר, כתב רש"י (סוטה מד, א) "שחכמים גזרו שהמת יהיה מטמא כל הנכנס בד' אמותיו, כדי שלא ירגילו אוכלי טהרות להתקרב אליו, ויהא סבור שלא האהיל, ויש לחוש שמא יפשוט ידיו ויאהיל, ולא אדעתיה". ולכן פסק מרן (יו"ד שעא, ה): אסור להתקרב לתוך ד' אמות של מת או של קבר, ואם הוא מצוי במחיצות גבוהות עשרה טפחים - אין צריך להרחיק אלא ד' טפחים. ממילא יש לומר שאם הוא במכוננית הנוסעת בדרך, ואיכא הרחקה והכר, אין לחוש שמא יאהיל. ויש גם לצרף דעת רבנו יונתן שכתב, דמת שנקבר הוא לא תופס ד' אמות, ובציון משהו סגי, והגם שהרא"ש (הל' טמאה סי' ח) חולק עליו, אפשר לצרף דעת הראב"ד שבזמן הזה שהכהנים טמאי מתים אינם מזהרים על טמאת מת. וכן כתב בשו"ת חשב סופר (יורה דעה סימן יז), וכן הסכים בשו"ת ציץ אליעזר (חט"ו סי' מב).

לבית הקברות לוקה מן התורה". וכתב בפרוש הרדב"ז (שם) שגם הנכנס לבית הקברות לוקה מן התורה רק אם אין דרך להכנס אלא באפן שמאהיל על הקברות, אבל אם נכנס ואינו מאהיל - אינו לוקה, ואם נכנס תוך ד' אמות של קבר - מכין אותו מכת מרדות.

אמנם בשו"ת 'משפטי עוזיאל' (תנינא י"ד קלא) כתב לחלק על הרדב"ז, ולדעתו כל בית הקברות דינו כאהל המת, וכהן הנכנס לשם אפלו ברחוק ד' אמות לוקה, כדמוכח מדברי הרמב"ם (אבל ג, ד): "כהן שנכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה ואחר שיזע התרו בו אם קפץ ויצא פטור, ואם ישב שם כדי השתחויה כמו שבארנו בענין טמאת מקדש הרי זה לוקה", מוכח שבית הקברות דינו כאהל המת.

ואולם הגאון רבי איסר זלמן מלצר (אבו האזל בהשמיטות שם) כתב שהרמב"ם דבר בסתם בית קברות שהוא מקרה, דסתם בית מקרה הוא, כדאמרין (שבת ה, א) 'ביתא כמאן דמליא דמיל'. ולפי זה אין ראיה מדברי הרמב"ם לחדושו של הרב 'משפטי עוזיאל'.

ובמשפטי עוזיאל שם כתב שבהיותו עוסק בזה, הופיע בבית מדרשו הגרא"י וולדנברג זצ"ל, מחבר שו"ת 'ציץ אליעזר', וטען לו שנראה לו פשוט כביעתא בכותחא שאסור הכניסה של כהן בבית הקברות הוא משום עצם קבר, ממילא מתר לכהן לטיל בבית הקברות, רק אסור לעמד בארבע אמות של מת שמא יאהיל. וכן העלה בספרו 'ציץ אליעזר' (ח"ד סי' טו).

כלי מתכות שנטמאו במת

יש אומרים שאסור לכהנים להטמא בכל כלי מתכות שנטמאו במת, מדין 'חרב שהוא כחלל', ויש מתירים, והמנהג להקל (רמ"א סוף סימן שסט).

כניסה לבית הקברות

ולענין כניסה לבית הקברות - כתב הרמב"ם (אבל ג, יג): "מת תופש ארבע אמות שלו לטמאה, וכל כהן שנכנס לתוך ארבע אמות מכין אותו מכת מרדות וכו' אבל אם נכנס

טמאת ארץ העמים

רבותינו גזרו טמאה על ארץ העמים, לכן אסור לכהן לצאת לחוצה לארץ, אבל לדבר מצוה, כגון אם הוא רוצה ללמד תורה או לשאת אשה, ומכרח לסע לחו"ל, אזי מתר אם דעתו לחזור לארץ ישראל. ואפלו אם יש לו ממי ללמד תורה בארץ ישראל, מתר לו לצאת לחו"ל, לפי שאין אדם זוכה ללמד תורה מכל אדם.

והנה יש אחרונים שכתבו להקל בדבר: הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (הגהות יו"ד שסט) כתב בשם המהריק"ש, שלא נהגו להזהר בזה, ואולי יש להקל לצורך הפרנסה, כפי שמתר לכהן לצאת לחו"ל על מנת להציל ממונו מיד העכו"ם (שם שעב, א) או מפני שאנחנו כלם טמאי מתים. וכבר כתב המהר"י עי"אש ב'שבט יהודה' (סימן שעב) שאף על פי שכהנים רבים באים מארץ ישראל לחו"ל, ובתוכם כמה חכמים גדולים שבאים לחו"ל בשליחות מצוה, מכל מקום כתבו האחרונים (מהרש"ל, פרישה, ב"ח ט"ז ש"ך) דהינו דוקא בזמן שהיתה ארץ ישראל בטוהרה, מה שאין כן בזמן הזה ששנים רבות שלטו בה עכו"ם. מיהו על שלוחי ארץ ישראל (שדר"ם) בלאו הכי לא קשיא מידי, דהוי לדבר מצוה, לחזק בתי המדרשות בארץ ישראל - על כן משרא שרי.

אמנם בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' פה) השיג על דברי האחרונים הנ"ל (שהיום שאין ארץ ישראל בטוהרה ליכא למגזר) דהא הרי"ף והרא"ש והטור והשלחן ערוך והרב בהג"ה העתיקו דינים אלו להלכה, משמע דנוהג אף בזמן הזה, דאם לא כן ה"ה להם להשמיטם כדרכם שלא לכתב הלכתא למשיחא.

וכתב שאולי נמשכו האחרונים לפרש כן, מכח שראו שבזמנים אלו הרבה כהנים מפזרים ומפזרים בארץ העמים, ופוק חזי מה עמא דבר. אף אי משום הא לא תברא,

דעת רבנו תם בתוספות נזיר (נד, ב) שכל כלי מתכות שנגעו במת, הרי הם כמת עצמו. וכן כתב רש"י (פסחים יד, ב): "בחלל חרב - הקיש חרב לחלל, מתכת שנגע במת הרי הוא אבי אבות הטמאה כמת עצמו, וישנגע בטמא מת - הרי הוא אב הטמאה כמוהו, גזרת הכתוב הוא במתכת אצל טמאת מת, ולא אצל שאר טמאות". יתר על כן כתב הרמב"ם (טמאות ה, ג) שלא רק המתכת, אלא אפלו שאר בגדים שנגעו במת, הרי זה כמו אדם שנגע במת. שואמר "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם", משמע שכל הפלים שנוגעים בחלל, הרי הם כחלל.

והנה דעת רבנו תם שם שעל פי הכלל 'חרב הוא כחלל', כשם שאסור לכהן לשהות באהל המת, כך אסור לשהות באהל שמצוי בו חרב שנגעה במת, או נטמאה באהל המת. אבל גדולי הפוסקים הראשונים דחו דבריו, דאמרינו בתוספתא: "כל טמאה שאין הנזיר מגלח עליה, אין כהן מזהר עליה". ונזיר אין מגלח על טמאת 'חרב הוא כחלל', ממילא אין כהן מזהר עליה.

וכן משמע דעת הרמב"ם (אבל ג, ב), וכן מפרש דעת רבנו חיים כהן (תוספות שם), הרמב"ן (ב"ב כ, א), הריטב"א (ברכות יט, ב), ספר המאורות (ברכות שם), תוספות רי"ד (תליתאה ערובין לא, א), ספר האשכול (ח"ב עמ' קפ), וכן כתב הגאון רבי יצחק טייב בספר 'ווי העמודים' (סי' ריא אות ג) שסמכו להקל על פי דעת רב הפוסקים דפליגי ארבנו תם, וכן הרמ"א ס"ם שנהגו להקל.

וכן כתב בשו"ת זרע אמת (ח"ב יו"ד קמז) שמנהגו להקל בטמאת כלי מתכות שהיו באהל המת. וכן הרב חכמת אדם (כלל קנח ס"ו א) שכתב נהגו הכהנים בכל מקום כהפוסקים דסבירא להו שאין כהנים מזהרים כלל על כלים שנגעו במת, ואין להרהר אחר המנהג שכתב נתפשט בכל מקום.

הגם שכתב מרן בסוף סימן ש"ע, שאסור לכהן להכניס בבית שיש שם גוסס, אבל רבים מרבותינו הראשונים פסקו להתיר: הרקח (סי' שטו), ארחות חיים (ח"ב עמ' 609) בשם ר"י מקורביל, הבה"ג, שאלתות דרב אחאי (פרשת אמר), הרי"ף, ספר האשכול, ר"י מלונגיל. והרמ"א בהגהה כתב ויש מתירין וטוב להחמיר, משמע שמעקר הדין יש להקל.

ונראה לומר דגם מרן שכתב בלשון אסור, אין זו אלא בתורת חמרא, ומצינו בכמה מקומות בלשון מרן שהאחרונים פרשו 'אסור' שפונתו רק בתורת חמרא (ברכי יוסף או"ח סי' שטז סק"ה; שלחן גבוה או"ח ר"ס תעא, ועוד). ואם כן בודאי דרשאי להתמהמה וללבש בגדיו, דגדול כבוד הבריות. וכן לצרף מצוה - כגון לישא כפיו, רשאי להכניס. וכן פסק ה'חיי אדם' (כלל לב סימן ט') שמתיר להכניס לבית שיש שם גוסס כדי לשאת כפים, דהוא לצרף מצוה. שכן כאמור אין כאן אסור ממש.

טמאה במקום 'כבוד הבריות'

כהן ישן השוכב במטתו ערם, ונמצא מת באותו בית, והוא לא ידע - יש להעירו, ויקראו לו בסתם שיתלבש ויצא. אבל אם אמרו לו שיש שם מת - יש אומרים שאסור לו להמתין עד שיתלבש, מפני אסור של טמאת מת מדאורייתא, ויש חולקים ומתירים, שגדול כבוד הבריות הדוחה לא תעשה שבתורה, והמקל בזה יש לו על מה שייסמו. ואם הוא במקום טמאה דרבנן, ודאי מתיר לו להתלבש, שגדול כבוד הבריות.

טמאה במקום 'בטול תורה'

כהן היושב ולומד בבית המדרש, ונודע שיש מת בבית הסמוך לבית המדרש, ויש חלון פותח טפח ביניהם - אפשר לסמוך על הפוסקים אומרים דהוי טמאה דרבנן (כן דעת הש"ך

כיון דאנחנו משעבדים תחתיהם ומהם פרנסתנו ופרנסת אנשי ביתנו, ולא כל אדם זוכה לכניסת ארץ ישראל בזמנים אלו מפני על השעבוד וסכנת דרכים, על כן נתפשט בהתר שהכהנים דרים בארץ העמים וכו'. מה שאין כן כהן הדר בארץ ישראל, אסור לילך מפני טמאה של דבריהם, אם לא לדבר מצוה, כגון ללמד תורה ולשא אשה. וכן הניף ידו שנית שם (סו"ס צח) דודאי דין זה נוהג בזמן הזה, ודלא ככמה אחרונים שנמשכו אחר המהרש"ל.

נגיעה במת - כסגולה לרפואה

כהן שולוקה בחלי נכפה בר מינו, שהוא חלי שיש בו סכנה, ויש סגולה הכתובה בספרי הסגלות, שיתן ידו לערל מת, ויאמר איזה לחש - באם כבר נסתה סגולה זו באדם אחר ונרפא - אפלו שיש ספק שמא אין רפואה זו בדוקה כל כך - יש להתיר.

כן דעת החתם סופר (יר"ד סי' שלט), כיון שחלי הנכפה הוא חלי שיש בו סכנה, שיכול לפל באש או במים ר"ל בלי שליטה, אם היתה הרפואה בדוקה, ואיתמחי גברא ואתמחי קמיעא, הרי אין לה דבר העומד בפני פקוח נפש. ואף על פי שיש שחלקו עליו, ולדעתם אין לעבר על אסור תורה מפני רפואה סגולית (הגר"ש קלוגר ב'טוב טעם ודעת' תליתאה ח"ב סו"ס ריד), סוף דבר יש לסמוך על החתם סופר, בפרט דאיכא לצרופי דעת הראב"ד שפיום שהכל טמאי מתים ליכא חיוב טמאה, וכן דעת ר"א ממיץ שאין גויים מטמאין במגע ובמשא, ממילא אפשר להתיר הלכה למעשה.

בית שמצוי בו גוסס

כהן לא יכנס בבית שיש שם חולה גוסס, אבל אם הוא שוכב ערם על מטתו, והגידו לו יש שמה גוסס בר מינו, רשאי להתמהמה עד שיתלבש. אם הוא רוצה לשאת כפים, מתיר לו להכניס לבית שיש שם גוסס.

רכבת הנוסעת על גבי קברים

רכבת נוסעים העוברת בדרך נסיעתה על גבי בית הקברות, מתר לכהן לסע בה לצרף פרנסה.

דגו בזה האחרונים, ומקור נפתח לשאלה זו בגמרא (ערובין ל, ב) הנכנס לארץ העמים בשדה תבה ומגדל, רבי מטמא, ורבי יוסי בר יהודה מטהר, מאי טעמא דרבי? קסבר אהל זרוק (אהל המטלטל) לא שמייה אהל, ורבי יוסי בר יהודה סבר שמייה אהל, ופסק הרמב"ם (טמאת מת א, ה) דלאו שמייה אהל, שהלכה כרבי מחברו, וכן דעת רב הראשונים.

הנה השבות יעקב (ח"א סי' פה) כתב דמוכח מדברי הרמב"ם דמדאורייתא אהל זרוק שמייה אהל ורק מדרבנן לא שמייה אהל, והניף ידו שנית בשבות יעקב (שם סי' צח) לחזק דבריו. גם הגאון פני יהושע (ספה כא, א) כתב שגאון ברור דהא דקי"ל אהל זרוק לא שמייה אהל ואינו חוצץ בפני הטמאה - אינו אלא לחומרא בעלמא מדרבנן, אבל מדאורייתא שמייה אהל. ובשו"ת מלמד להועיל (יו"ד סי' קלג אות ג) כתב שבספר פתח האהל (פלל ג סי' י) הביא ראיות לדברי השבות יעקב והפני יהושע הנ"ל. ממילא לפוסקים הללו אהל זרוק לאו שמייה אהל הוי רק חמרא דרבנן.

ויש לצרף להתר דעת הראב"ד שהזכרנו לעיל, דבזמן הזה שכלם טמאי מתים, ליכא חיוב טמאה בכהו להטמא שנית.

עוד יש לצרף חדושו של ה'תפארת ישאל' (אהלות פ"ח אות י): "ונראה לי דהא דאמרין אהל זרוק לא שמייה אהל, הינו רק לענין שיחשב כאלו האהל סתום מכל צד, ושהאדם מפרד בתוכו מאויר ארץ העמים המקיפו מכל צד, אלא אויר האהל המטלטל בטל לגבי האויר המקיפו, ונחשב האויר שבתוכו כשאר אויר חו"ל, ונמצא שנקנס לאויר ארץ העמים ונטמא. אבל לענין שתהיה השדה נחשבת כמחצה לחצץ בין הטמאה לטהרה,

ועוד פוסקים, דטמאה שאינה באהל המת עצמו, אלא שבאה מן הבית הסמוך דרך חלון פותח טפח הוי טמאה מדרבנן, וממילא נדחית מפני בטול תורה, ויכול ללמד כדרכו. ויותר טוב שלא יודיעו לו שיש שמה מת, אבל אם הודיעו לו והוא רוצה להמשיך בלמודו - אינו חייב לצאת.

חלון שיש בו סורגים

חלון שיש בו פותח טפח על טפח, וסתמו אותו, אף על פי שאין הסתימה עולמית - הוי חוצץ בפני הטמאה. וכל שיש בו סורגים, בין אם של עצים דקים או עמודי ברזל, אם אין פותח טפח בכל רוח ביניהם חוצצים מפני הטמאה, ואין הרוחים בין הסורגים מצטרפים לפותח טפח. (רמב"ם טומאת מת סוף פרק יג, ב"ח וש"ך סי' שעא סק"ב).

סתימת חלון בשבת מפני הטמאה

היה מת בשבת בחדר הסמוך לבית הכנסת, ויש חלון שהוא פותח טפח ביניהם - מתר לסתם את החלון בשבת, אפלו אחר שנפטר המת, כדי שיוכלו הכהנים להכנס לבית הכנסת להתפלל, ולברך שם ברכת כהנים את הקהל.

המגן אברהם (סימן שיג סק"א) הביא בשם מהר"י הלוי, שאם ביום השבת מצוי מת באהל הסמוך לבית הכנסת, ויש חלון פותח טפח בין אהל המת לבית הכנסת, קדם שימות המת - אפשר לסתם את החלון, כדי שלא תקנס הטמאה לבית הכנסת, אבל אחרי שמת - אסור לסתם את החלון דהוי כמתקן. אולם המגן אברהם חולק, ומתיר לסתם את החלון גם לאחר המיתה, כיון שהפלים שהיו שם כבר נטמאו, ואין הסתימה מועילה רק להבא. גדולי האחרונים מצדדים להלכה כדעת המגן אברהם (תוספת שבת [סי' שטו סק"א]; בגדי ישע [שם]; מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה [ח"ב סי' קט]), וכן יש להורות לעקר הלכה למעשה.

אהל זרוק לאו שמייה אהל. והגאון המחבר, אחר שפלפל בדברי המשנה למלך הנ"ל, כתב: עולה בידינו הלכה ברורה, שאפלו אם העגלה גדולה שהיא באה במדה, אינה חוצצת מן הטמאה כשמהלכת בבית הקברות. וחזר על זה בסוף הסימן לפסק הלכה, שאפלו אם היא עגלה גדולה המהלכת בבית הקברות אסור לכהן לסע שמה.

ולכאורה - טוען מרן מופת הדור זיע"א - דבריו תמוהים, דאדרבה דעת המשנה למלך להפך, וכמו שהבינו דבריו כל האחרונים שהזכרנו לעיל. ועל כל פנים בצרוף כל הטעמים שהזכרנו: א. אהל זרוק לא שמייה אהל הוי רק מדרבנן, ב. דעת הראב"ד שכהנים בזמן הזה אינם אסורים בטמאה אלא רק מדרבנן, ג. דעת התפארת ישראל שאהל זרוק חוצץ מפני טמאה (גם למ"ד לאו שמייה אהל), בודאי שאפשר לדחות חמרת הגרי"ח, ולתפס דיוקו של המשנה למלך שכל דין אהל זרוק נאמר רק בקרונות פורחים באויר, ולא בקרונות המטלטלים על הארץ.

ועדין יש להקשות: הלא הקרונות עשויים ממתכת דהוי דבר המקבל טמאה, וקיימא לן: כל דבר המקבל טמאה אינו חוצץ בפני הטמאה. יש לישוב על פי המבאר במשנה (אהלות פ"ח מ"א): הסדין המפץ והמחצלת חוצצים בפני הטמאה. וכתב הברטנורא, שאפלו שאלו כלים המקבלים טמאה, וכיון שהם נטועים כאהלים, הרי הם חוצצים בפני הטמאה, דשאני אהל אף על פי שמקבל טמאה - מציל את הטמאה מלהיות בוקעת ועולה בוקעת ויורדת.

מטוס המאהיל על קברים

ולענין טיסת פהן במטוס, שיש לחשוש שמא עובר מעל בתי קברות. ונשאל בזה בשו"ת חלקת יעקב (ח"א סי' יב) והעלה להתיר, מטעם שבדרך כלל ישנם הרבה נוסעים עמו במטוס,

ואפלו אם יש בה נקבים, כל שאין בה נקב טפח על טפח שפיר חוצצת. וכיוצא בזה כתב השפת אמת (ס"ה כא) דשדה תבה ומגדל לחשבם אהל שלא תתפשט הטמאה הרצוצה להיות בוקעת ועולה, יש לומר דלכולי עלמא אהל זרוק שמייה אהל, ושכן מכרחים לומר בדעת הרמב"ם, עין שם.

ויש להוסיף צרוף נוסף, סברת ה'משנה למלך' (טמאת מת יא, א) אליבא דהרמב"ם: "עוד נראה לי לומר, דהא דקיימא לן אהל זרוק לא שמייה אהל, הינו דוקא כשהוא באויר, אבל כשמהלך על גבי קרקע, אף רבי מודה דחשיב אהל, שכן מדיק בלשון רבנו: "שדה תבה ומגדל הפורחים באויר", ומוכח שבמהלכים על גבי קרקע הוי אהל.

ובהכי ניחא מה שכתב הרמב"ם (נזירות ה, יח): "הנכנס לאהל המת בשדה תבה ומגדל, ובא חברו ופרע גג התבה מעליו מדעתו - הרי זה לוקה", וקשה, דכיון דקיימא לן אהל זרוק לא שמייה אהל, אפלו לא פרע חברו גג התבה כבר נטמא בכניסתו לאהל המת, אלא ודאי דלא אמרינן אהל זרוק לא שמייה אהל אלא דוקא כשהוא באויר, אבל כשהתבה מהלכת על גבי קרקע - אף רבי מודה דחשיבא אהל.

ואחרונים תפסו את דברי המשנה למלך הלכה למעשה, ומכחם התירו לכהנים לסע ברבכת או במכונת על גבי קברים [שו"ת ויאסף שלמה (דף פז, ג); שו"ת כפי אהרן אפשטיין (סי' סו); שו"ת זכרון יוסף שטיינהרט (י"ד סי' כג) שו"ת מלמד להועיל (י"ד סי' קלג) בשם הגרי"א ספקטור אב"ד קובנה, ועוד].

ובשו"ת רב פגלים (חלק ג' יורה דעה סימן כג) נשאל ריש גלותא דבבל, הגאון רבנו יוסף חיים זיע"א, אודות פהן תלמיד חכם שדרכו להכנס לבית הקברות שהוא רוכב בעגלה, בטענו שהרי היא מפסקת וחוצצת מן הטמאה, ובא רעהו וחקרו שיש לאסור מטעם

לצַרְף, וּבַנְדוֹן דִּינָן שֶׁהַנֶּפֶטֶר בְּתָא הַמְטָעוֹן, וְאִין הַקְּרוֹב מְשֻׁמְרוֹ בְּפַעַל - אִין שִׁיף הַתֵּר זֶה. אוֹלָם מֶרְן זִיע"א כְּתַב דְּדַבְּרִיו תְּמוּהִים מֵאֵד, דְּמַדִּינָא שְׂרִי לְהַטְמֵא אֶפְלוּ שְׁלֵא לְצַרְף, וְכַדְמִשְׁמַע בְּדַבְּרֵי ה' שְׁלַחֵן עֲרוּף' (י"ד שַׁע, ה), וְגַם הַרְמ"א כְּתַב רַק שְׁנֵכּוֹן לְהַחְמִיר לֹא לְהַטְמֵא שְׁלֵא לְצַרְף קַבּוּרָה, וְכֵאֵן - הֲלֵא יֵשׁ צַרְף בְּבִיאתוֹ בְּמִטּוֹס עַל מְנַת לְשַׁחֵר אֶת הָאָרוֹן אַחַר נַחֲיִתָּה וְלִהְבִּיאוֹ לְקַבּוּרָה, וּבּוֹדַאי כִּהֲאִי גּוֹנָא חֲשִׁיב לְצַרְף.

וּלְבַר מִן דִּין, גַּם אִם מְדַבֵּר בְּכֹהֵן שְׂאִינוּ קְרוֹבוֹ, לֹא מִלְתָּא דְּפַסְיִקְתָּא שְׂאֲסוֹר לוֹ לְשֵׁהוֹת בְּמִטּוֹס. וְכִבְר כְּתַב הַגְּרַשׁ"מ עֲמָר בְּשׁו"ת 'שְׁמַע שְׁלֵמָה' (ח"ו י"ד ס"ב) דְּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם שְׁטָטִים בְּמִטּוֹס, וְיֵשׁ שְׁמָה כְּהֵנִים, וְיִשְׂרָאֵלִים, וְכַמְעַט בְּכָל מִטּוֹס יֵשׁ מֵת בְּאָרוֹן, וְאִין שׁוֹאֵל וְאִין דּוֹרֵשׁ בְּדַבְּרֵי הַזֶּה. אֲמַנָּם יֵשׁ לָהֶם עַל מַה שִּׁסְמַכּוּ, וְטַעְמוֹ וְנִמּוּקוֹ עִמּוֹ, עַל שֵׁם.

טמאת מתים גויים

מתים גויים אינם מטמאים באהל, לפיכך אין טמאה בקברותיהם, ומתו לכהן להכניס לבית הקברות שלהם ולדרוך על קבריהם, ואינם אסורים אלא במגע ובמשא (רמב"ם אכל ג, ג).

אִיתָא בְּגִמְרָא (יְבָמוֹת סא, א) "רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר יוֹחָאי אוֹמַר קְבָרֵי גוֹיִים לֹא מְטַמְּאִים בְּאֵהֶל, שְׁנֵאֲמַר 'וְאִתְּנֵן צֹאנֵי צֹאן מְרַעִיתִי אֲדָם אֲתָם', אֲתָם קְרוּיִין אֲדָם, וְאִין הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים קְרוּיִין אֲדָם".

וְאִף עַל פִּי דְאִיכָא מִימְרָא סוֹתֶרֶת לְרִשְׁב"ג (אֵהָלוֹת יח, ז): מְדוּרוֹת הָעַפּוֹ"ם מְטַמְּאִין, וְקִיָּמָא לֹא כָּל מְקוֹם שֶׁשְׁנָה רִשְׁב"ג בְּמִשְׁנַתְנוּ הִלְכָה כְּמוֹתוֹ, פֶּסֶק הַרְמַב"ם כְּדַעַת רִשְׁב"י הַנֶּ"ל (טְמָאֹת מַת ט, ד; אֲבָל ג, ג) וְכֵן הַרְמַב"ן וְהַרְשֵׁב"א אֲזַלִּי בְּהַךְ שִׁטָּה דְהַרְמַב"ם דְאִין קְבָרֵי גוֹיִים מְטַמְּאִין.

וְהוּי סַפֵּק טְמָאָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְסַפֵּקוֹ טְהוֹר. וְגַם שְׂאֵהֶל זְרוּק לֹא שְׁמִיָּה אֵהֶל הוּא דִּין דְּרַבְּנָן, וּבְשׁו"ת מֵהַרש"ם (ח"ה ס"ב לב) כְּתַב שְׁמִדְבְּרֵי הַפֶּסֶף מְשֻׁנָּה מוֹכַח דְּבִאֲסוֹר דְּרַבְּנָן גַּם סַפֵּק טְמָאָה בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד מִתָּר, נִמְצָא שֵׁישׁ צַד גְּדוֹל לְהַתֵּר, וְאִין הַכְּהֵנִים נִזְהָרִים בְּזֶה, וְיֵשׁ לָהֶם עַל מַה שִּׁסְמַכּוּ.

כניסה לבית רפואה

וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה כְּתַב הַגָּאוֹן רַבִּי יַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל פִּישֵׁר זַצ"ל בְּשׁו"ת 'אֲבָן יִשְׂרָאֵל' (ח"ט סִימּוֹן קכד) שְׁמַתָּר לְכַהֵן לְהַכְּנִס לְבֵית רְפוּאָה שֵׁישׁ שְׁמָה סַפֵּק טְמָאָה, שְׁכֵן סַפֵּק טְמָאָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים סַפֵּקוֹ טְהוֹר, וְדַחָה אֶת דְּעוֹת הָאוֹסְרִים, וּמְסִיק דְאֶפְשֵׁר לְהַכְּנִס בְּמְקוֹם שֵׁישׁ סַפֵּק טְמָאָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים. אֲמַנָּם לְמַעֲשֵׂה בְּבִתֵּי רְפוּאָה מְשֻׁתְּדָלִים לְהַפְרִיד אֶת הַבְּנִינִים בָּהֶם מִצּוּיִים נְפֹטְרִים, שְׁלֵא יִהְיוּ מְחַבְּרִים לְבְנֵינֵי הַחוּלִים. אֲבָל בְּסַפֵּקוֹת יֵשׁ מְקוֹם לְהַקְּל, וְכָל זְמַן שְׂאָדָם אִינוּ יוֹדַע שֵׁישׁ מֵת בְּקִרְבָּת מְקוֹם, וְדַאי אֶפְשֵׁר לוֹ לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה אוֹ לְשֵׁהוֹת בְּבֵית הַרְפוּאָה לְצַרְכֵּים רְפוּאִיִּים וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ.

טמאת הפס

הִיא מֵת בְּסַפִּינָה קְטַנָּה, וְכִשְׁהִכְהֵן נִכְנַס אֶל הַסַּפִּינָה - הוּא מְזִיז אוֹתָהּ וּמְטַלְטְלָהּ, אֲסוֹר לוֹ לְהַכְּנִס שְׁמָה (שֶׁהוּא נְטִמָּא בְּהַסַּט הַמֵּת), אֲבָל אֵינָה גְּדוֹלָה שֶׁהַנְּכַנֵּס אֵלֶיהָ אִינוּ מְזִיז שׁוֹם דְּבַר - מִתָּר לְהַכְּנִס שְׁמָה.

העלאת ארון במטוס לארץ ישראל

הַנֶּפֶטֶר בְּחו"ל, וּמַעֲלִים אֲרוֹנוֹ בְּמִטּוֹס עַל מְנַת לְקַבְּרוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִתָּר לְכַהֵן קְרוֹבוֹ לְטוֹס בְּאוֹתוֹ מִטּוֹס, בְּפִרְט אִם צְרִיךְ בְּהַגִּיעוֹ אֶרֶץ לְהַסְדִּיר אֶת שַׁחְרוּר הָאָרוֹן.

בְּשׁו"ת שְׁבֵט הַלּוֹי (ח"ט הַחְמִיר בְּזֶה) דְּכָל הַתֵּר טְמָאֹת כְּהֵנִים לְשַׁבַּעַת הַקְּרוּבִים, הוּא דוֹקָא

והגם שמרן השו"ע כתב דנכון להזהר שלא לילך על קברי עכו"ם, לא כתב שאסור אלא רק זהירות בעלמא שלא מדינא, ומעקר הדין הדבר מתר. וכן הרמ"א נקט רק שנכון להחמיר. כן כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד רל ענף ג).

סוף טמאה לצאת

כתב הרמ"א (יו"ד שעא ס"ד): **יש מחמירים לכהן שלא ילך דרך שער העיר שסוף המת לצאת, ויש מתירים בדבר, והמקל בזה לא הפסיד במקום שלא נהגו להחמיר. אמנם בית כנסת שעתידים להספיד בו, וכעת מתפללים שחרית, ויש כהנים הרוצים לברך באותו בית כנסת 'ברכת כהנים', מתר להם לשהות באותו בית כנסת, ואין להחמיר שלא יתפללו שם מצד שסוף טמאה להכנס.**

מקור הדין בתרומת הדשן (סי' כד): "אשר דרשתני על אשר מחמירים הכהנים שלא לצאת בשערי החצרות והעיר ושער בית הקברות עד לאחר שעבר המת חוצה לאותן שערים ופתחים, משום שסוף טמאה לצאת וכו' וכתבת דמקורב בא המנהג הזה. דע כי לא מקורב בא, כי זה הוא קרוב למ' שנה שהיה יום הנועד בארפור"ט, והיו שם חמשה זקנים וכו' ושם נתחדשו אלו הדברים, כך הגד לי. וגם נמצא פה אצלנו בנמוקים שנתחדשו לפני שארי מהר"ר שלום ז"ל, שכתב שמהר"ר מאיר ז"ל אסר לכהנים בוניא שיצאו דרך שער העיר שסוף המת לצאת שם, עד לאחר שעבר המת חוצה, אבל כתב גם כן שמהר"ר שלום ז"ל לא חשש לאסור זה. וכן נראה נמי דלא נהגו ליזהר בגבולנו בזה."

ובסוף דבריו כתב: "אמנם להחמיר בבית של צדוק הדין, נראה שיפה כתבת, דאינו בכלל הלכה, דאדרבה אותו פתח בא לטמאות את האהל", ובאר החכם צבי (סי' קג) פונת

נשים וקטנים בטמאת כהנים

נשים הנשואות לכהנים או בנות כהנים, לא הזהרו על הטמאה, שנאמר 'אמר אל הכהנים בני אהרן, בני אהרן ולא בנות אהרן, אבל כהן שהוא קטן אביו מזהר שלא לטמאות אותו, שנאמר 'אמר אל הכהנים ואמרת אלהם, 'אמר ואמרת - להזהיר גדולים על הקטנים (רמב"ם אבל ג, י-יא).

אשת כהן מעברת

אשת כהן מעברת, אפלו כלו חדשי הריונה, דהינו שהיא בחדש התשיעי להריונה, מתר להכנס לאהל המת. וכן מתר לאשת כהן ללדת בבית חולים, אפלו שמצויה שם טמאת מת.

התר זה מבסס על דברי הרקח (סי' שטו) דאשת כהן מעברת מתר להכנס לאהל המת, משום ספק ספיקא, שמא נקבה, ואפלו תמצוי לומר שהוא זכר - שמא נפל הוא. והאחרונים דנו רבות סביב דבריו (עין חזון עובדיה אבלות עמ' סב - סח שאסף איש טהור כל מה שנאמר בזה) על כל פנים גדולי הפוסקים אחזו כן להלכה, הנתיב חיים, האליה רבה, המשנה ברורה (או"ח סי' שמג, א) ועוד אחרונים רבים.

אמנם, בימינו לכאורה שאשה בודקת את עצמה על ידי מכשיר 'אולטרסאונד', ויודעת בודאות אם יש לה ולד זכר, נפל בבירא הפ ספק ספיקא. דכאן ליכא ספק דילמא נקבה. וכן כתב הגר"י זילברשטיין

שליט"א בספר 'תורת היולדת' (סי' נז) שהיודעת כי יולד לה זכר, אסור לה להכנס לאהל המת.

[ולעניות דעתי יש לדון להתיר בזה לאשת כהן מעברת להכנס לאהל המת דקיימא לן שטירה בלועה אינה מטמאה כדאיתא בחלין (דף עא, א) וכן פסק הרמב"ם (טמאת מת כה, יב) ובמג"א (ס' שמג סק"ב), ועוד דיק בשו"ת חקרי לב (ח"ג מיו"ד ס' קלא) ממתניתין דנדה (מג, א) תינוק בן יומו מטמא טמאת מת, אלמא שקדם שיצא לאויר העולם אינו מתטמא. גם ממתניתין דפרה (פרק ג משנה ב) איתא מביאים נשים עברות ויולדות שם, מוכח דבעבר לא שיף דין טמאה, ועוד שיש לצרף מה שכתב הריב"ש בתשובה (ס' צד) שהכהנים בזמן הזה שאין להם כתב היחס, רק מפני חזקתם נהגו לשאת כפיהם ולקרות בתורה בראשונה, ומה שהמנהג שהכהן עולה ראשון לקרות בתורה אינו אלא מנהג בעלמא. ועוד יש לצרף שאין תוצאת מכשיר האולטרא סאונד ודאית במאת האחוזים, ופעמים רבות היה נראה דרכו שהעבר מין זכר, ולבסוף בלדה נוכחו לדעת שהוא ממין נקבה, כמו שכתב הגר"י פישר זצ"ל בספר אבן ישראל חלק ח (סימו עז) (שפעמים חבל הטבור מטעה), אלא שלמ"ד עבר ירף אמו עדין יש לדון וראה בזה בחזון עובדיה' (אבלות ח"ב עמוד סה), וב'ביע אמר' ח"ט יו"ד סימן יז]].

ולענין כניסה לבית יולדות ובית רפואה, דאיכא רק ספק דילמא מצוי בו מת, גם לדעת המחמירים יש להתיר על פי דברי הגר"י פישר שליט"א שהבאנו לעיל, דלא גרע מגדול כהן שמתר בזה. ועי' בזה באריכות בספר אהלי יעקב (פרבשטיין, סי' א).

טמאה לשבעת הקרובים

מצוה מן התורה לכהן להטמא לשבעת קרוביו: אביו, אמו, בנו, בתו, אשתו הנשואה לו, אחיו

ואחותו מאביו אבל לא מאמו, ולאחותו הבתולה, או הארוסה שנתגרשה מן הארוסין, אבל לא לאחותו הנשואה. ואם אינו רוצה להטמא לקרובים - מטמאים אותו בעל כרחו.

ופסק מרן השו"ע (שעג, ה) שאלו הקרובים מתר להטמא אליהם אפלו שלא לצרף. והרמ"א כתב שלפי זה, אפלו מת לו מת בשבת, שאי אפשר לקברו ביום, מתר לו להטמא אליו, ולקרא עליו תהלים שלא יהיה מטל בבזיון. ואפלו בזמן הזה שיש 'חברא קדישא' המטפלת בכל צרכי המת, אם יש איזה צרף להטמאות בענין התכריכים, הארון, ושאר צרכי המת - מתר לכהן להטמאות לקרוביו.

כהנת בטמאת ז' קרובים

אף על פי שאשה כהנת אינה מצוה להמנע מטמאת מת, יש עליה מצוה להטמא לשבעת הקרובים ולהתעסק בצרכי קבורתם, כגון לתפר תכריכים וכיוצא בזה.

כן דעת הראב"ד (אבל ו, ה), וחולק בזה על הרמב"ם (שם) דכתב שהרשות בידיהם להטמא. ופסק מרן בשלחן ערוך (שעג, ג) פדעת הראב"ד ש'אחד איש ואחד אשה' מצוים להטמא לקרובים, וכן העלה בשו"ת שאגת אריה החדשות (סי' ח) שהואיל ודעת הראב"ד, הרמב"ן והרא"ש שגם כהנת מצוה ב'לה יטמא', וכן נראה דעת רש"י ותוספות - הכי נקטינן.

חסרון אבר בז' קרובים

אין כהן מטמא לקרוביו אלא דוקא כשהם בשלמותם, אבל אם נחסר בשעת מיתה או לאחר מיתה אבר חיצוני מהם, אפלו שהיה האבר מנח בצדם, אין הכהן רשאי להטמא אליהם. לכן אם בר מינן נקטע ראשו של אביו על ידי רוצחים וכיוצא, לא מטמא אליו, שנאמר "לאביו", ולמדו מזה דוקא שהוא שלם ולא שהוא חסר. לפיכך אין הכהן מטמא לאבר

מהרש"ם (חלק א' סימן קכא), שו"ת אהייעזר (ח"ג סי' כה), וְהַשְׂדֵי חֻמְד' (מע' מ' כָּלֵל פו).

וגם בבאור הגר"א על תקוני הזהר (תקון כא דף סב, א) כתב שכל זמן שישראלי מאמין באחדותו של ה' יתברך, אפלו הוא עובר כמה עברות, לא הוי מומר לכל התורה כלה, אע"פ שחטא ישראל הוא, ומצטרף למנין, ותפלתו נכללת עם תפלות כלל ישראל, ורק בעובד עבודה זרה ומשתחוה לאל אחר אין תפלתו עולה כלל.

להטמא למתים אחרים

כהן, אפלו בשעה שמטמא לקרוביו - אסור לו להטמא למתים אחרים. לכן יש הקוברים את המתים במקום פנתי בבית הקברות, כדי שלא יצטרכו לעבר על קברים אחרים. אבל גם כהנים הקוברים את מתיהם באמצע בית הקברות, יש על מה שיסמכו, שכן מעקר הדין בשעת הקבורה רשאי להטמא לקברים אחרים.

שומרת יבם שמתה

יבמה הזקוקה ליבום שמתה, אף על פי שמרן פסק שהיבם מטמא לה, מכל מקום אינו מתאבל עליה, ולא יושב עליה שבעה. וכמו בנשיא שמטמאים אליו, אבל לא מתאבלים עליו. וכן המנהג.

מת מצוה

מת מצוה, הינו מת המטל על פני השדה או בעיר של עכו"ם, ואין שם ישראל שיטפלו בו לקברו, מתר לכהן להטמא עבורו, ואפלו כהן גדול ונזיר ומוצא מת מצוה - מטמא אליו (משנה נזיר מת, א, וכן פסק הרמב"ם אבל ג, ח והשלחן ערוך ריש סימן שעד).

נשיא שמת

נשיא - שהיה ראש הסנהדרין בזמן חכמי התלמוד - שמת, מצוה על הכל שיטמאו אליו,

מן החי של אביו, ולא על עצמות אביו, אפלו שהשדרה קימת. וזה דוקא שנחסר ממנו לאחר מיתה, אבל אם נחסר ממנו על ידי נתוח בחייו, ואחר כך מת, מתר להטמא אליו, אפלו שאינו שלם.

הא דאם נחסר איבר מחיים - חשיב שלם ומתר להטמא לו, כן כתב מרן השלחן ערוך (שעג, ט) בשם 'יש מי שאומר', וכן אנו נוקטים להלכה. וכל שכן אם מדבר באיבר פנימי, שדעת רבים מן הפוסקים אף בהוציאואו לאחר מיתה חשיב שלם, דבעינן חסרון נכר וגלוי לעין. כן דעת הציץ אליעזר' (ח"ט סי' מח) וכן באגרות משה (ח"א סי' רנא), אולם בשו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' קכא) החמיר בהוציאואו לו איבר פנימי לאחר מיתה, אבל בחסרון מחיים - ודאי יש להקל כדעת מרן בשם 'יש מי שאומר', בצרוף עוד כמה סניפים, כדעת הראב"ד שהזכרנו לעיל וכו'.

כהן שקרוביו מחללי שבת בפרהסיא

כהן שאבותיו פרשו מדרכי צבור, או שפרקו מעל עצמם על תורה ומצוות ונוהגים כבני חורין לעצמם כשאר האמות, בפרט מחללי שבת בפרהסיא, מעקר הדין אין כהן מטמא אליהם.

כן מבאר בשו"ע (שעג, ח) אבל למעשה - כתב ב'חזון עובדיה' (עמ' עה) שמכל מקום אם אנו רואים שאותו אב אמןם מחלל שבת בפרהסיא, אבל סוף סוף עושה קדוש, והולך לבית הכנסת, אפשר לסמוך על הבנין ציון' (החדשות סימן כג) שאינו נקרא מומר בכהאי גוונא, שהרי הטעם שמחלל שבת בפרהסיא נחשב כעכו"ם, הוא מפני שמורה עצמו כופר במעשה בראשית, מה שאין כן הבא לתפלה ועושה קדוש, הלא מודה בדבריו באמתות מעשה בראשית. והספימו עמו בשו"ת 'בית יצחק' (אבו העזר, חלק ב' סימן סה) בשו"ת

אבל בזמן הזה שאין לנו לא סנהדרין, ולא גשיא, אין דין זה נוהג.

ה' יזכנו להוסיף טהרה על טהרה, ולהתרחק מן הטמאה (בפרט טמאת כלי הטכנולוגיה הארורים, ה' ישמרנו מהם ומסוגיהם), ויהי רצון שנזכה לחזות בשוב ה' את שיבת ציון, ובעמד כהנים בעבודתם ולויים בשירם ובזמרים, יראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשנו בישועת ה', בקרוב ממש אמן ואמן.

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

בשורה טובה לאותבי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בחקיקה"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיקה באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

ערוכים מתוך שנתיים של שיעורים שבועיים

שהופצו בדיסקים "אשיחה בחקיקה" א,ב,ג

הספרים מעוטרים בהסכמות גדולי הדור

השיחות והשיעורים מלאים בדרכים

לקנייני תורה ועבודת ה'

משולבים בסיפורים

על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש

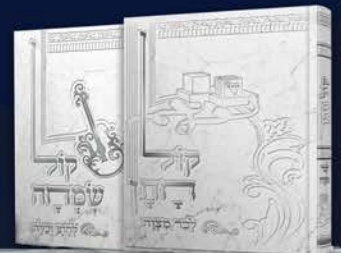
לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים לזיכוי הרבים

וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם

ניתן להקדיש פרשיות

לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

"הזו הזו בני"

לקראת חג מתן תורה
ספר חדש נפלא מאוד

קור החתן

הספר עוסק
בעסק התורה
התמדתה
ומ"ח קניניה

ספר חובה
לכל אוהב תורה
ולכל בית יהודי!

הודעת מצוה
השונה מאוד
המרכז הרוחני יגדיל תורה
מעוניין לבנות מקוה טהרה
למעוניין לסייע או להנציח
יוכל לפנות לטלפון כנ"ל

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000